

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБЩЕСТВАТА

И ЗНАНИЕТО,

Българска Академия на науките

доц., д-р **Стефан Недев Пенев.**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

На **дисертация**

на Тема:

**ЛОГИКО-ЕПИСТЕМОЛОГИЧЕН АНАЛИЗ НА
ЮДАИЗМА И ХРИСТИЯНСТВОТО**

(ДИАЛЕКТИЧЕСКИ ПРИНЦИПИ НА РЕЛИГИЯТА)

за придобиване на научна степен:

ДОКТОР НА ФИЛОСОФСКИТЕ НАУКИ .

София , 2012 г.

Дисертацията е обсъдена и предложена за защита от разширения семинар на секция/катедра : „РЕЛИГИЯ, ВЯРВАНИЯ, ВСЕКИДНЕВЕН ЖИВОТ” на заседанието от 17 май, 2012 .

По код: 0501134 /Философия на културата...(по Философия на религията).

Съдържа и разработки и по кодове: 050114 – Епистемология или Теория на познанието и по Логика /050105 / .

- **съдържа:** Увод, **8 глави**, вкл.Заклучение.
- **Общ обем** – 386 стр.
- **БИБЛИОГРАФИЯ** от **240** заглавия: **165** на кирилица, **74** на латиница и **1** на иврит /.
- *Публикации по темата на дисертацията:*
 1. Една самостоятелна монография – 190 стр.
 2. Една колективна монография /с 2 съавтори/.
 3. Две публикации в чужбина (Една студия и една статия).
 4. Една статия на чужд език в България.
 5. 21 студии и статии в тематични сборници и специализирани списания.

Общо: 26 публикации(1 монография, 1 колективна монография, 2 публикации в чужбина,1 статия на чужд език, 21 студии и статии в България.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на: 2012 г.
В: **От:** часа.

пред избрано от Научния Съвет на ИИОЗ научно жури в състав от седем /7/ хабилитирани учени.

Съдържание :

Логико-Епистемологичен анализ на юдаизма и християнството **ДИАЛЕКТИЧЕСКИ ПРИНЦИПИ НА РЕЛИГИЯТА**

§1/ Увод: Предмет, цели и задачи – 3 .

Гл. I. Нестандартната логика-методология на изследването: с. 12.

§2/Нестандартна логика и интерпретация на световните религии-12.

§3/ Абсолютното трояко умозаклучение, логика и религия – 24.

§4/ Логиката и епистемологията от Хегел към критичния реализъм на Уайтхед като диалектическа методология –40 .

Гл. II. Религия, личност и общество. Църква и държава.

Функции и взаимодействие – с. 56 .

§1/ Генезис, детерминация и функции на монотеизма – 56.

§2/ Религията и обществото, църквата и държавата
в историята на България – 59.

§3/ Българоруските междуцърковни връзки като пример за
ортодоксалност и диалектическо взаимодействие - 70 .

§4/ Диалектика и филиация на идеи. Ортодоксалността на юдео-християнската цивилизация в своето друго-73.

Гл. III. Религия и общество, религиозно и светско, контрадикции на светогледи и идеологии – с. 81.

§1/ Религия и църква, юдаизъм и християнство – 89 .

§2/ Светоглед и методология на някои езотерични ложи – 96.

§3/ Апостолски църкви, ереси и секти в Европа - 108.

§4/ Корелацията религиозно и светско като теза и антитеза – 118.

Гл. IV. Диалектика на категориалния анализ в религиозната философия, теологията и езотеризма – 132 .

§1/ Онтологизираната формална логика и рационализмът – 132.

§2/ Принципи на платонизма и еврейската кабала – 135.

§3/ Категориите на православието и исихазмът - 143.

§4/ Диалектическата логика и системата от категории – 149.

§5/ Диалектиката на проблема: ”Вавилон - Апокалипсис” - с.155.

§6/ Юдео-християнският възглед за Апокалипсиса – 167 .

§7/ Диалектическата логика, световните религии и езотеризмът – 180 .

Гл.V. Църква и държава, клерикализъм и антиклерикализъм.

Религиозно и секуларно като синтез и законодателство – с. 209.

§1/ Абрахамистичните религии: монотеизмът като противоречиво
единство.– 210 .

§2/ Корелацията религиозно-светско като синтез - 212.

§3/ Вероизповедания: държава и клерикализъм, ортодоксалност и сектантство; Законодателството на България, ЕС и в света – 219 .

Гл.VI. Религия, секуларизация и десекуларизация – с. 232.

§1/ Религия и секуларизация: юдеохристиянски и елино-римски корени на европейския дух – 232.

§2/Миракулност и филиация на идеи: юдаизъм-елинизъм-християнство -251.

§3/ Десекуларизацията на света - 269.

Гл.VII. Диалектика на юдео-християнския светоглед: онтоепистемологични и психосоциални измерения – с. 289.

§1/ Познавателните, социалните и геостратегическите измерения – -289.

§2/ Ортодоксалността като съществен елемент в юдео-християнските цивилизации. Функции на религията и науката- 302.

§3/ Същност на юдео-християнския светоглед – 321 :

§3. 1. Юдейският мироглед – 321.

§3. 2. Християнският мироглед - 332.

§3. 3. Проблемът за Троицата и диалектическата логика – 341.

VIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Диалектическа логика и религия - с. 357.

§1/ Диалектическа и/или кабалистична трактовка на религията - 357.

§2/ Абсолютното трояко умозаклучение и нестандартна логика във философията на религията като обяснителен принцип – 365.

БИБЛИОГРАФИЯ : / 240 заглавия /– с . 373.Списък на приносните моменти: с.384.Списък на публикациите по темата на дисертацията – с.386.

РЕЗЮМЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

§1. УВОД: Предмет. Цели, задачи: При съвременното море от религиозни светогледи и тяхната реализация повечето теоретични подстъпи към тях **не обясняват** достатъчно добре **същността** им и **не предсказват** реални бъдещи ситуации. Това води до неразбиране на причините за появата на *нови религиозни движения* - “секти”, до множество злоупотреби с религия, а и до случаи на нарушаване на човешките права от страна на държавата или диктат на големи социални групи спрямо малцинствата.

До сега **няма единно разбиране и систематизация** на всички световни религии. Напр.: Будизмът не може да се обясни през

призмата *монотеизъм – монолатризм - политеизъм*. Юдаизмът, християнството, ислямът и многобройните им деноминации не могат ясно да се разграничат по съотношението *трансцендентност - степен на иманентизация*. Още по-проблематични са разбиранията за морални *императиви* и *приложението* им “тук и сега” от нееднородни социални групи. Според нас **системна и истинна философска теория на религията е възможна само чрез нестандартно-логически методи**, каквито успешно е приложил *Г. В. Фр. Хегел*, а след него *А.Н. Whitehead*.

В началото на XXI в. са известни над 2 000 вероизповедания. Световна религия като **християнството** има 2 милиарда *последователи*, **будистите** са между 350 и 420 млн., **хиндуистите** са над 700 млн. души. Привържениците на **исляма** и от двете направления са 1 милиард. Едва 11-12% от човечеството заявява, че е безразлично към религията, а между 6,5-6,7% са твърди атеисти. Тяхната активност е негативно доказателство за екзистенциалното значение на проблема като единство от противоположности.

Факт са и затрудненията при опити за *интеркултурен диалог* между различните вероизповедания. Например, догматът, канонът и езиците на християнството и особено на исляма - именно поради своята догматичност - *не позволяват развитие и еволюиране на доктрината*, а това води до практическа невъзможност за обмяна на идеи и решаване на спорове. Факт е, въпреки това, *филиацията на идеи в детерминационния ред*: юдаизъм-християнство-ислям. Може да се покаже също и, че Европа е предимно с юдео-християнски и елино-римски корени.

За огромното значение на религията говорят и факти като: Религиозният календар на маите е на почти 8 000 години, а еврейският народ има календар на 5772 г. от септември 2011 от н.е. , което е 2015 г.от действителното Р.Хр.. Известно е от историята, че през 15 в. пр. н.е. Моше или Моисей, променяйки хода на човешка история, е извел евреите от Египет след сполучливо *противопоставяне на традицията*, изразявана от фараона и съсловието на жреците. А след получаването на свещените скрижали и Тората на планината Хорив в Синайския полуостров е довел народа си до *Ханаан – обетованата земя*, където се намира и днес свещената за всички монотеистични религии земя на Палестина и Израел. Колкото религията е консолидирала древните египтяни, евреи, перси и по-

късно Византийската империя, която съществува и се развива с хиляда години по-дълго от западната Римска империя, благодарение на държавната си религия, толкова при злоупотребите с религия е имало далеч отиващи артефакти и неизмерими страдания/ религиозните войни, кръстоносните походи, Инквизицията, тероризмът/. В началото на ХХI в. човешката цивилизация е противопоставена, както заради политико-икономически принципи, така и на основата на различно вероизповедание. Злоупотребата с религия е също израз на **обективни противоречия**, които не могат да се разрешат традиционно. Само едно **диалектическо снемане** би осигурило *развитие и синтез на новото* като детерминираща сила на **прогреса**. А самата действителност на религиозното съзнание и събитията през ХХI в. показват религията не само възможно най-древна, но и като *актуална детерминанта* на световните процеси и първостепенна екзистенциална величина. Това прави изследването полезно и **необходимо**.

Изследването на релацията **юдаизъм-християнство** и на **функциите на религията** е *анализ и синтез* на един *основен цивилизационен мироглед в действие*. Религиозната философия е основана върху Платон, Аристотел, Плотин и Прокъл, Филон и Ориген. Проблематиката на тази *философия* е обща с религиозната: възходане от материалния свят към Бога, но чрез *разума* / вместо чрез вярата или с ежедневно разсъдъчно мислене/ към света на *идеала*. Най-типичен пример за **фундаментални изследвания** по предмета “*Философия на религията*” са работите на Г. В. Фр. Хегел – 2-томникът “*Философия на религията*”, четен като лекционен курс през 30-те години на ХIХ в. След Хегел академичната философия достига върхове при А.Н. Whitehead “*Religion in the making*” New York 1926 & Fr. Copleston “*Philosophies and Cultures*”, Oxford 1980. Има и автори-енциклопедисти като Вл. Григориев и М. Елиаде, които също дават принос да се разбере актуалността на проблематиката.

Целите и задачите на дисертацията са: 1/ По нов и оригинален начин да се разгледа *особената и неповторима детерминация на юдаизма и християнството*, каквато няма при другите световни религии. 2/ Да се обоснове *методологическият модел на изследване на юдео-християнството*. Това се базира върху задълбочено изследване и *нова интерпретация* на метода и системата на Г. Хегел и А. Н. Уайтхед. 3/ Да се постигне диференциален подход към употребата на *философските категории* спрямо *религията* и

езотеризма. Да се разгърне *самостоятелно изследване върху философските категории*. 4/ Да се систематизират **функциите на религията**, които подробно да се разгледат според тяхното значение. Да се направи един собствен философски анализ на езотеричните школи и движения с диалектико-логическа оценка на езотеризма. 5/ Изследването на *юдео-християнския мироглед* е невъзможно без *еврейската религиозна философия*, диалектическия метод на доктрината *кабалах*, която за пръв път у нас е представена с най-солидните и' автори (Акиба б.Йосиф, Шимон б.Йокай, Ханан б.Давид, Бахия б.Йосиф, Шломо Габирол, Моше Маймонид, М.Лайтмън, Дж. Добин). 6/ Съществено място трябва да се отдели на *прехода, филиацията на идеи* и взаимодействието *юдаизъм – елинизъм – християнство*. Да се разгледат *юдео-християнските и елино-римски корени* на Европа и *трансформираните езически влияния*. Разбирането на световните религии и разкриването на филиацията на идеи в монотеизма ще спомогне за взаимното разбирателство и интеркултурния диалог, както и ще покаже единството от религии, вярвания и секуларен живот на народите в ЕС. 7/ Сред най-съществените, собствено философски разработки би била нова интерпретация на *нестандартната логика* и концепцията за **абсолютното трояко умозаключение на Хегел-Уайтхед**, като база за изследванията по *философия на религията, евристичен и обяснителен принцип* на световните религии и водещите геополитически и идеологически тенденции. Тази тематика е недостатъчно разработена не само у нас. 8/ Може да се развие нова концепция за отношението църква – държава и светско /секуларно/ и религиозно чрез **теорията за неформалните множества** — като оригинален принос. Такава схема трябва има *евристична сила и приложен характер*, като може да се използва при изследванията на взаимоотношенията религия и общество, църква и държава, в законодателната дейност и правораздаването и от там за функциите на религията като основна методология. С тази методология да се анализират и обяснят основните световни религии. 9/ Изследването ще внесе яснота в историята на юдео-християнските цивилизации и, включително, ще спомогне за светогледно разбиране на мястото на човека в света като тип битие и за консолидация българския народ. Съществено значение за законодателната практика и междулич-

ностните отношения би имало едно изследване върху историята и върху отношенията религиозно-секуларно и църква-държава.

Гл.1. Нестандартната логика като методология на изследването.

§ 2 и § 3 са посветени на разработката на общата *методология* – **Нестандартната логика, абсолютното трояко /тройно/ умозаключение** и възможностите за интерпретацията на световните религии. Две хилядолетия и половина след Платон (“Пир” /207, 208/, “Федон” /65-83/, “Федър” /245-250/, “Тимей” / 28-46, 69-70, 92 / (79, 81), където системно разглежда и синтезира *съществени, необходими и основни понятия за всяка религия - Бог и безсмъртието на душата.*) съвременната “Аз-концепция” диференцира:

1. *Съзнателно “Аз”* като център на съзнателно-психичното или това, върху което концентрираме вниманието си, актуално самопреживяваме, волево контролираме(70,72);

2. В *гносеологията* - противопоставяне на субект и обект, “Аз” и “не-Аз”, но с онтично осигурена, т.е. предетерминирана идеация и активна релационност на субекта към обекта(напр.Брентано);

3. Предустановено и самодетерминиращо се *ментално* поле, което ординира интеграцията на цялостната психична личност или **тоталното “Аз”** като изконна, битийстваща монада, субстанция-субект и основание (J.Eccles & P.McGeer).

Поради тоталността на **онтологичното доказателство** за битието на Бога, *световните религии* се разглеждат *полиаспектно*:

1. *На съзнателното “Аз” и социалната персона*, която е резултат от социокултурни взаимодействия, образование и възпитание в традицията, се противопоставя *неосъзнатото* като индивидуално и като колективен архетип. Във философията на религията това съответства на контрадикцията: Бог е Личност и Свърхсубект – Бог е *безличностно начало*, безсубектна субстанция за *единното*.

2. За разлика от психосоциалната контрапозиция, в *епистемологията* субектът на познание е в по-активна, детерминираща позиция. Тук религиите се разглеждат по критерия *политеистични и монотеистични*. Такава е призмата и на всички хуманитарни и социални частни науки.

3.*Единството на противоположности*, каквото са: *психология и гносеология, вътрешен и външен свят, личност и общество, онтология и епистемология*; предизвиква разглеждане на религиите

от позициите на: свръхсубект и единно начало - катафатичност; analogia entis - апофатичност, апагогичност - отрицание на противоречащо твърдение; самост (“себесност”, а не алиенация) - участие в йерархията на действително съществуващото; възкресение (и раждане) - страдание (и смърт); изкупление и спасение.

4. Само религиозната философия като логика и метафизика и като единство на логика, онтология и откровение (интуитивна мистичност) и философията на религията, а не психологията, социологията и културологията, разграничава доктрините съгласно степените на **онтологична пълнота и битийно детерминиране**:

а) **иманентност** с пълна иманентизация - следва *пантеизъм* с вариантите му на политеизъм, космическа философия, множество езически религии;

б) **панентеизъм**, или *пантеизъм с непълна иманентизация*, при който сътворението е *еманация*, води до политеизъм (индуизъм, древногръцки пантеон и религиите в Рим, кришнаизъм, религиите на финикийци и индианци);

в) Абсолютен **трансцендентализъм** - от него логически следва тотален **креационизъм** и свръхдетерминизъм (в Исляма);

г) **креационистичен панентеизъм** като последователен *монотеизъм* и синтез на трансцендентализъм и непълна иманентизация, Свръхсубстанциализъм и Свръх-субектност на Бога (юдаизъм,християнство).

Сред синкретичните религиозни философи **Филон**-Александрийски има съществен, може би най-голям, принос за епохата си /25 г. до Р.Хр.- 50 г. сл.н.е. /. Той е възвишеният автор, известен със строгата, точна мисъл. Умело съчетава юдаизъм с платонизъм, стоицизъм и питагорейство. Развива доктрината за Логоса, който е висше божествено Благо и Идея.. Определя го и като “действащата мисъл на Бога”. Но тази *София* е “Първото сътворено”, т.е. това, което “произлиза от Единното”. *Метатрон*, *Сар* е като свръхангелски лик на Бога, чрез който Всевишният общува със синовете божии – “*бене йелоим*”. Този образ на Бога изпълнява функцията на *среден термин* и свързва I-то вечно създавано с II сътвореното, т.е. с духовно-материалния свят. Филон ясно разграничава **степените на онтологична пълнота в битието** като степени на съвършенство и ги свързва с десетостепенната система “*сефирот*” като едно единно цяло, отвъд което, казано на Хегелов език – “ в себе си и за себе си”, остава само Абсолютът, или *Ейн-Соф* /**אֵין־סוֹף**- *ивр.* /, или *единното* на

Платон. Той пръв въвежда идеята за Бога като трансцендентен субект, който може да се познава само аналогично и чрез алегии, а всичко останало за Него се свежда до “онтология на безмълвието”. Филоновата строга и точна мисъл е в унисон с *диалектиката* на юдейското мислене и с мистицизма на *Кабалах* /напр.: *всяко твърдение се осветлява задължително и с противоречива мисъл, чието стълкновение води към халака* (или истинният Път от Бога, който Исраел ще трябва да извърви). Подобно на стоиците, *предикатната силогистика* на Аристотел бива изместена от **условно-категоричния силогизъм**, от който до **диалектичката триада** има само една крачка. Филон утвърждава, че юдейските закони /613 на брой/ са основните закони на целия универсум, а не само за материалния свят. Т.е. светът – иманентното и трансцендентното постоянно взаимодействат. Те са дадени на човека чрез Моше по пътя на Богооткровението и ангелското служение /Шемот, Изход 3:2-14/, като при това всички разумни хора притежават *Логос* –при същите истини и цели хората имат една и съща детерминанта – Господ –Бог /*אֱלֹהִים*/, който ще изпрати Машиях /Месията / за да възтържествува Божието Царство и да се възстанови или ремонтира нарушената връзка между небе и земя, когато Месията освободи от плен тези, които го очакват. Според Филон, за човека остава само едно: да служи на Логоса, да се уподоби на Бога и да възстанови чистотата на духовната си същност и произход.

В “*Логиката*” и “*Философия на религията*”, както и в “*System der Philosophie. In: Samtliche Werke. Stuttgart, 1916-1940, H.Glockner /”Енциклопедия на философските науки”/ Г. Хегел* ясно показва, че “**движението на понятието**” е логическа “*игра*”, защото “полаганото от това движение друго, в действителност не е друго” (§ 161). Той сам се дистанцира от пантеизма, еволюционизма и от трансценденталния идеализъм, като основателно критикува наивния “реализъм” на материализма /§ 248, 249, 381, 389/. Ясно се демонстрира, че диалектичката игра по схемата: противоречие, полагане, отрицателност, снемане, *синтез* на *гносеологически третото*, което е **онтологически първото** и не е положено, а е предположено; е само *средството* за мисленето на субективния дух да разкрие абсолютната идея. Тази идея, а не Бог, който е споделил със света *онтични универсалии*, е закодираната и иманентна *божествена Логика*. Нейното наличие като същност, която се проявява в съществуващото,

не отхвърля идеята за един действителен трансцендентен на опита универсум и абсолютна субстанция - субект или Бог. Така в “най-възвишените религии” *Абсолютът* / без да забравяме, че дължим термина на Николай Кузански от 15 в. / е трансцендентен като единно-свърхбитие - над същността и съществуващото, но е и иманентно-необходима предпоставена модалност на онтологически “по-слабите” модалности - духа и материята. Започвайки с *доказателството*, а не с истината, според Хегел мисленето на духа в себе си и за себе си се издига над “сетивните нагледни, цели, чувства и представи”. Естествено е, че “при едно **онтологично начало** ... Бог би имал най-голямо право процесът да започне с Него” (§ 83, 50, 161, 169, 170). А отговорът на въпроса за Бога, човека и световните религии не може да бъде *съществен и необходимо значим*, ако се използват:

а) **съждения за налично битие и умозаклучения за качества** (единично-особено-всеобщо / E – O - B / и (O- E...E- B), на което съответства наивният реализъм.

б) **съждения за рефлексия и умозаклучения по аналогия** (B – E - O). Към първите 2 групи спадат винаги непълната индукция и аналогията – основа на гносеологически изводи от типа: (E- O- B) , (O- E- B) или (B - E - O) , с които можем да обясним не само наивния реализъм, но и биологизма, прагматизма плюс цялата масова култура, сциентизма, суеверията, сурогатната религиозност и сектантството. Те обикновено се базират върху винаги непълната индукция, емпиричното изброяване и “доказателството” по аналогия.

в) **съждения и умозаклучения за необходимост** (O - Вс. - E). До това ниво достига фундаменталното теоретично познание на науките при поставянето или за формулирането и решението на интердисциплинарни научни проблеми. Води до радикалния философски и религиозен дуализъм /§ 172- 191, 567-577 /.

Първата група прави *връзката между субекта и предиката случайна*, т.е. тя се основава на външния опит като случаен и безкраен, но без окончателни резултати, а оттам умозаклучението чрез особеното или индуктивно изброяване на единичното “не заслужава името философия”, защото се опира на наличното битие. За “сетивната увереност” болката може да се припише на пламъка, но и на студа, на острия предмет, а и на силния удар и т.н. От тук не следва, че тя е обективно или всеобщо свойство, както не е такава и цветът, който, като качество, фактически е психичен конструкт. Втората група по-

казва *несъщественни и съотносителни* (релационни) връзки. Напр., нека “А” е по-голямо от ”В”, но от това не следва природата на едното или другото. При сравнение, религиозните и морални ценности също имат само съотносителен, а не абсолютен характер. Третата група **субстанциализира двата крайни термина** и води до **радикален дуализъм** /от Декартов тип/ или антиномии “а ла Кант”. Допуска се паралогизъм, когато всеки предикат, противоречив на друг, се обявява за самостоятелен субект.

Само **съжденията за понятие**, в които “субектът и предикатът, всеки по отделно са цялото съждение” и съвпадат по обем и съдържание, а оттам **абсолютното трояко умозаключение**, могат да анализират и синтезират **онтологичната истина на световните религии**. Например: *Бог е Абсолютен; Духът е себесност; Универсумът няма онтична истина без Бога*, т.е. (Вс - О - Е) & (В - Е - О) \Leftrightarrow SS S1P & S2P {& (E-B-O)}, което все още не е въведено.; съответно (& S3P), което също не е въведено}; Където: ”S” е “P” и “P” е “S”.

И др. значими български автори обръщат внимание на необходимостта “да се освободим от школския закон за обратното отношение между обема и съдържание на понятието”, още повече, че “единното не е понятие, а ...тоталност на битието” / Ц.Бояджиев, 14/ . *Сава Петров* бе сред тези, които приемаха, че съждения от вида “А” е ”А” и “не-А”, изразяват именно обективното състояние на промяна. Основателно е твърдението му, че трябва да се признаят за относително истинни логически противоречивите съждения. Ние знаем, че в реалността нещата се случват, въпреки “железните“ аргументи против това на формализираното разсъдъчно мислене – “апории” на Зенон. В тези апории времето се приема за субстанция, без да се отчита непрекъснатостта на процесите и тяхната субординираща сила спрямо динамичното време и възприятието (Аналогични изследвания има при автори като *А.Стефанов*, ”Философия на времето”, 2008).

Руски автори като *А.И.Маилов* съвсем основателно разгръщат една онтологична диалектика като “система от категории”. Съгласяваме се и със С. Петров, че “стандартно-логическият закон за непротиворечието” не е универсален, защото в действителност има външно-обективни диалектически противоречия. Такива са: състоянието на преход, процесите и тяхното описание, единството от акумулиране и ново знание/ 227/. Самото **научното познание** в

действителност работи с **противоречиви системи** и учените от фундаменталните науки спокойно издигат хипотези с противоречия, без да се страхуват от формулирани преди тях антиномии.

Методът в изходната си точка започва с *“отдаване във властта на изследвания обект”*, започвайки с **доказателството**, а не с **Истината**. Върху снемането на противоречията и разрешаването на антиномии се базира **диалектическият момент на логическото**. А самото логическо не е *“пусто вместилище”* или форма без съдържание, нито е случайна абстракция. Истината доказва себе си чрез *самодвижение на понятието* и то *опосредствано*. Това става по общо-конструиращия /аналитико-синтетичен/ метод на *възхожда не от теоретичната абстракция към мисловно конкретното*. Диалектическото мислене само изглежда като *“игра на понятия”*, но има ефективни резултати. Диалектическата логика на Хегел е неотделима от цялостната система.

Разликата на *Хегеловата* логика от *формалната* логика е в това, че: **1/ Понятията са натоварени със съществено съдържание, напр. субектът е онтичен, а не абстрактно-логичен. 2/ Съжденията и умозаклученията са съждение и умозаклучение за самото битие, самото познание като процес** и практическата социокултурна дейност на човешката цивилизация.

3/Диалектическата логика е методология на самодетерминирането, по която мисленето фактически извежда познавателния резултат. Формалната логика изключва интуицията, непосредствено схващане на мисловно съдържание, самодвижението на понятията, не допуска описание на промяната като движение и изменение, а само като начало, определен етап и евентуално край.

4/ Диалектическата логика позволява натрупване на знания при степенуване на истинността и не извежда от противоположността, а от противоречието, което се свежда до различие при единство в основанието. **5/Основните 240 категории са обединени в триади**, чрез които може да се *опише всяко движение* – напр. хвърленият камък или процеса на преминаване на един плод от зелен в зрял, раждането и умираването. **6/ Целта и’** е съдържателно и съществено определение, изведено чрез реалното познание, а не формално логическото мислене. Последното се използва повече при формулиране на извода /в съдебната зала при произнасяне на присъда, която не се предрешава с формална логика/ и за предпазване

от грешки в ежедневните изказвания – *епентези и паралогизми* на разсъдъчното мислене. Неслучайно диалектичката логика е наричана разумно-спекулативно мислене. Тя е незаменима и за системно, холистично знание и при разбиране на самите предпоставки. **7/ Субектът и предикатът могат да бъдат взаимнозаменяеми в процеса на мислене.** А в извода, при крайния резултат: *обемът и съдържанието на понятието съвпадат* /Абсолют и Бог, дух и монада, „аз“и себесност/. **8/ В действителност, диалектичката логика е епистемология по съдържание и се отнася към формалната, класическа логика както частните науки към математиката.**

Първият и ’ момент е фиксиране на противоречието. Следва *опосредяване* чрез цяла система от полагани и снемани противоречия и субект-предикатен преход. След анализа и възходването на понятията от неформалната група на **битието** през **същността** е възможен *синтез на субективно-обективно понятие в цялостна система* на познанието на *субекта*. Така полагането, отрицанието, при единство в основанието, и синтезът водят до **субект-обект-идея** или до *гносеологично реконструиране на онтологията*. Оказва се, че тя не е хронология на Сътворението, а **самоопределение на обективната Логика** на *Абсолютното като Субстанция-Субект* чрез системното познание на крайния и онтично ограничен, но ценностно, познавателно, дейностно неограничен Субект / § 48, 51, 83, 161, 238 /.

По-конкретните **методологични принципи са:** 1/ Принципът за *непротиворечието* във формалната логика става принцип за **противоречието**, защото противоречия има във всички неща. Така напр. законът ($A \vee \text{не-}A$) се трансформира в ($A \& \text{не-}A$) . 2/ Законът за *тъждеството* е “определение на мъртвото битие, а противоречието е коренът на всяко движение и жизненост”. Самото абсолютно тъждество е израз на ”празна тавтология”: $A=A$. Хегел пише, че: “Истината е пълна само в единството на тъждеството с различието” и ”самостоятелната” противоположност “се връща” при противоречието си ”обратно в основанието”, където ”загива”. Снетата противоположност е вече “поставеност” на единството в различието или ”различия, които в себе си са едно и също нещо”, но са положителна и отрицателна страни на различието /107, сс. 529-531/. 3/ При последователното свързване на принципите за противоречие и различие с единство в основанието следва, че се преодолява *законът*

за изключеното трето / $A \vee \text{не-}A$, трето не е дадено/. По този начин достатъчното основание се превръща от *причинно-следствена* зависимост или от проста каузалност във *взаимодействие* и познавателна възможност за *пълна детерминационна картина*. Не само простата каузалност е снета, но съществена роля играе и *свободата* като избор и творчество в процеса на акумулирането на идеи и създаване на принципно новото, при което човекът е сътворец на света и поне на своя социо-културен свят. Изходът, ако следваме създателя на *диалектичката логика* – Хегел, е в посока към въвеждане на *съждения за понятия* /§ 178-180/. Преди това следва да се формулира и основният принцип на *неформалната триада*: При срещане на противоположни понятия и противоречащи си съждения следва да се провери същинският, истински въпрос: **“Дали нещо трето не е истина и на двете или , дали едното от тях не е истина и на другото”** /108, с. 225/. По този начин могат да бъдат избегнати решенията на радикалния монизъм – спиритуализма и на “научния” материализъм. А в сферите на мистицизма и атеизма ще се избегнат както ”спиритичните сеанси” или обявяването на света за “*майя*”, така и търсенето на мисли чувства там, където ги няма - в конкретните неврофизиологични механизми или в техническите средства.

Триадата измества последователността на условно-категоричния силогизъм от импликация / $A \rightarrow M$, $M \rightarrow B$, $A \rightarrow B$ /. Вместо дизюнкцията на противоположности се преминава към конюнкция на различieto, а това е *полагане*. Отрицателността води до *снемане* и до *отрицание на отрицанието* като *двойна импликация*. По този начин всяко умозаключение придобива форма на триада: / $A \rightarrow \text{“-}A \rightarrow \text{“-}A$ ”/. Друг съществен момент е, че *след всяка импликация се променя статутът на субекта и предиката*. Нещото, след като премине в своето друго, се свежда до предикат на друг субект, който сам е предикат на субекта. **Синтезът е онтологически предпоставен** и в *познавателния процес полага* като относителни субекти два свои предиката. **Логическият субект** като онтична истина се появява *епистемологично* като *трета категория*, въпреки че **е бил онтологично пръв**.

След платониците и Филон–Александрийски, едва Хегел/ под влияние на Менделсон/, а след него Уайтхед /под влияние на Хегел/ започват да се интересуват от значението на диалектичката логика, кабалах и юдаизма в тясната им връзка с християнството. Разгледани

са интерпретациите на *Бредли и Мак-Таггарт*, които оценяваме като *негативна диалектика*, при която проблемът изцяло се епистемологизира и диалектиката се свежда до премахване на противоречията в полза на вечността на Абсолюта или на персоналното безсмъртие. Бенедето *Кроче* използва принципа “*Mors tua est vita mea*”, елиминирайки от противоречието “несъществуващия противник” – материята, злото, грозното, небитието и смъртта и, оставяйки за триадата само нейния “интелектуален” смисъл. Карл Попър, “отъждествява диалектиката с триадата”, но вместо за обективни противоречия говори за “проби и грешки” и “борба между идея и критицизъм”, при което “тезата произвежда антитеза”. Намираме тези интерпретации за неприемливи. В Русия и България само автори като А.Илин, А.И.Маилов, Ив.С.Стефанов и Ив.Пунчев-С.Пенов(220, 127, 130,131;69,70) са дискутирали проблематиката за **трояко умозаклучение** при *нестандартната диалектическа логика*, но не всички техни разработки са публикувани. Други автори, като Е.Илиенков, ясно подчертават, че логическата форма на тези фигури – категорията оставаше вън от сферата на техните изследвания, нейното разбиране ...се заимстваше от метафизиката. А категориите са “*принципи на съжденията*”. По този начин, чрез “*конкретно-всеобщото*”, от една страна ”се фиксират и се изясняват противоречията”, а от друга страна те “се разрешават”. По-нататък дори всяко съждение руши формата на абстрактното тъждество и представлява “най-очевидно отрицание”. Синтезирайки цяла система от съдържателно изводими умозаклучения, ние трябва да отчетем и това, че отношението между всеобщото, особеното и единичното не се изразява математически и не се нуждае от сетивен “пълнеж”. Без да приемаме трактовката на Илиенков за противоречието като “А” е ”В” или “А” е ”не-А”, ще приемем като по-удачна тази на *И. Илин* /220 – гл.7/. Първият резултат според Илин е “А” е (“В” in “А”)+ (“А” in “В”), а съответно “В” е /“А” в “В”/+ /”В” в “А”/. А така, вторият резултат означава, че “диалектическата противоположност се сменя *двойно* и при това *различно*”. Като резултат “спекулативната асимилация завършва не с гибелта на страните..., а само със съдържателно уподобяване”. Що се отнася до *тъждеството* Илин ясно посочва, че “спекулативното тъждество не е устойчивост извън процеса, а е *устойчивост в процеса*”. И така, в процеса на полагане, снемане и развитие на собствената логика на изследването няма нищо освен “Понятието”,

което е субстанцията. Стигайки до идеята, че “процесът” на Хераклит се е разположил в “сферата” на Парменид”, по-нататък нашата концепция съществено *се различава* от тази на Илин, доколкото той допуска / в ч. II, гл. 9 / , че в “*Божественото битие има низши и висши степени и състояния*”, защото това е “неизбежният път на пантеизма”. Според този автор Логиката показва, че “Божият път е път на *прогресивно самоусъвършенстване*”. Недоразумението идва от там, че всичко се обявява за “ставане”, а диалектичката логика се пренася там, за където самият Хегел не я е предназначил. Става дума за тълкуването и’ като вечно *въплътяване* и самодостатъчен детерминант на света при безкрайно и безначално Сътворяване. Илин и повечето автори не отчитат, че “светът **вечно се твори**” и Бог е **онтологически**, а не *хронологично* пръв /Хегел, § 246, 247/, каквато хипотеза не отхвърля дори Тома Аквински. Приемането на логиката като предопределен от Бога и потенциален образ за неговото собствено бъдеще, още преди сътворението, е просто крачка към *пантеизма*, какъвто *няма у Хегел*. В § 573 създателят на диалектичкия метод и системата определя философския “**пантеизъм и всеединство**” като “**неистинен и мним факт**” или “екзотерично” мнение, а “езотеричното разглеждане на Бога, тъждеството, познанието и понятието, това вече е самата философия”. Хегел ясно подчертава, че “*Бог не само е сътворил света като нещо друго, но от века е родил Сина Си, в когото като Дух се намира в Самия Себе Си*”/§ 161/. После е показано, че за философа “всички неща са понятия, съждения и умозаклучения” /§ 181, 167/.

И само по тази изследователска линия се движи конструирането и приложението на нестандартната диалектичката логика - в частност на **абсолютното трояко умозаклучение** - като изведен теоретичен *конструкт* и най-мошен, поне засега, **методологически принцип** с обяснителна сила спрямо *религията*. Неговият окончателен *нагледен* вид е следният : { (**B – O – E**) ; (**B - E – O**); (**E - B – O**) } , или даже /O - B - E /, което съвпада с умозаклучението за необходимост.

SS ⇒ SS [S1 P1-n & S2 P2-m & S3 P3-mn] ; SS {A → /-A/ → -/A/ ,
където троякото умозаклучение е единство от **онтологична, епистемологична и социокултурна триади**. Те сменят местата си само в процеса на човешката активност.

Абсолютното като субстанция и субект онтично е предпоставено. То полага себе си чрез понятията, съжденията и умозаклю-

ченията на крайния мислещ субект в неговото познание и дейност. В едно и също време, но в различно отношение *диалектичката триада* възпроизвежда чрез познание, дейност и културата като възпълтен дух обективната Логика на Сътворението, която е нехронологично описана. Тук са **отразени както смяната и взаимозаменяемостта на субект-предикатите при съждението за понятие** /когато обемът и съдържанието на понятията съвпада – например: “*Бог е Абсолют*” или “*духовното е субстанция-субект*” /, така и **тройният смисъл на идеята за Свръхбитие**. От тези позиции, които не са ограничени тук и сега, абсолютното може да се интерпретира тройно в смисъла на **Платон** /в: Парменид/ като: Свръх-битие, или Единното над съществуването и същността. То може да е: Всеобща единна субстанция и Свръх-субект; или съществуваща същност, която е разпределена в съществуващото като “логиката” на крайните, единични битиета. *Истинното е триединно*, смята и Хегел / 110 /.

Диалектичката логика е основна методология за цялата еврейска **кабала**, въпреки че не е изведена като отделна тема, както е у хегелианците. Започвайки с Шимон бен Йоххай, преминавайки през Авраам Азулай, рави Ариел и Елифас Леви, достигайки до 20 в. с мислители като равините Ашлаг и Джоел Добин, **кабалата** се оказва висша школа по диалектическо мислене и нестандартно-логическо познание. Самото понятие за ”дървото на живота”- “сефиротите” е диалектическо разбиране за единството на света при неговото многообразие, взаимопреход, противоречия и единна взаимодетерминация. Например, човешката природа и перспективи не са проста психофизична конституция. Тя е динамична конструкция от животинска душа, тяло, ”съзнателно-егоистичен Аз” и *духовна душа*, която *се придобива в борбата* не толкова и не само с със сетивно обвързаните душа и тяло, а с *егоистичния “Аз”* в посока към алтруизъм и развита менталност. Кабалистите са категорични, че *всяко нещо, което съществува* /без значение дали го определяме като добро или зло, красиво или грозно, полезно или вредно/ *има право на съществуване и има свой аналог в множеството на другите светове*.

В *гносеологията* им за пръв път, освен при Платон, срещаме развита концепцията за *хомеоморфизма*, разбран като чисто съотношение на свойствата на духовните обекти. Същевременно човекът познава чрез постоянна борба, най-напред със самия себе си, а след това и с близката му действителност. ”За да поправим себе си,

ние неутрализираме вредното действие на т. нар. ”лоши” неща”. Творецът не е довършил света с цел разумните същества да го дотворят и обновяват, развивайки самите себе си.

Философският юдаизъм е креационизъм с предустановена хармония, към което *кабалата* прибавя още концепции: 1/ Концепцията на Платон за “сенките и пещерата” е трансформирана в единство на световите, които са копия-аналог един на друг, и познавайки законите на някое ниво, можеш да изведеш принципите на по-низшето или по-висшето като различна форма на битие. 2/ Еманацията на платонизма и скритият дуализъм на аристотелизма са заменени с *панентеизъм*. Човек става сътворец и развива самия себе си като дух и личност, материя и социално същество.

3/ Същевременно той е религиозно същество, влизащо в **неповторимо лично, строго** персонално отношение с Всевишния. Това може да бъде път на страданието, чрез ”проби и грешки” или път на познанието и следването на законите на Тората, която е земна версия на Вселената. А всичко това потвърждава концепцията на *нестандартната диалектическа логика* за **предустановеното** единство в различието и устойчивостта **на субстанциално ниво**, при действието на противоречията, промените и самодвижението, разбирани и като *процесуалност*.

Последният, § 4 е посветен на **Логиката и епистемологията на критичния реализъм и от Хегел до Уайтхед**. Концепцията на Прат, Сантаяна и Уайтхед разглежда познавателно *субекта и обекта като релационно имащи* собствена, вътрешна съгласуваност на елементите, но двете групи са противоречиви, нееднозначни и техните елементи не съвпадат по съдържание, качества и същност, а са само аналогични. *Както са устойчиви връзките между елементите на множеството на т.нар. обекти /А/, така са устойчиви и изменчиви връзките между елементите на психичното множество /В - субекта на познание и активна дейност /*. Но двете множества са различни.

В системата на **А.Н.Уайтхед** онтологията и гносеологията стават **логицизирана епистемология**. **Онто-епистемо-логическата** схема изглежда така: 1/ *Фактът* има приоритет само в познанието ни, но няма онтичен примат. Само *Трансцендентното Небесно Царство на Бога* има **абсолютен онтичен приоритет**. Навсякъде се отбелязват **контрасти**, които се обобщават в двете главни тенденции. Те са субординирани от “неслучайния Източник на живота, порядъка,

хармонията, свободата”. Това основание гарантира саморазвитието.

2/ *Истинските събития* във всички светове са обединения и ансамбли, в които *синтезът на теза и антитеза* е *предположен* и полага себе си като два предиката на един и същ онтичен субект /съвсем по Хегеловски/. Те обаче са “*субординирана общност*”. *Идеалната новост се надстроява над старото*.

3/ Нейната последица се включва в реалността и притежава една аналитична сила спрямо синтезираната основа”. По този начин се развива пътят на образуването на *понятия-концепти* в познанието. По нататък концептите прерастват в истинни съждения, абсолютни умозаклучения и системни доктрини.

4 / *Новото качество в творческата еволюция* е божествено предетерминирано и представлява *съвкупност от контрасти при тържество на менталните ценности* и наличие на запазено тържество в рамките на типа, мярата и основанието. В преходния свят съществува “самоконтраст с идеалите”, а “*творческото преминаване към новото става субект спрямо иманентността*”. И този субект вече разгръща индивидуални характеристики, а всичко това води “навътре в своето собствено единство”.

5/ **Развитието означава сливане на основата от старото със “следващото”**. Така консеквентът отчита напълно детерминацията на antecedентите. От този процес същностно се изключва само Абсолютното Основание на света, Единното като Безкрайни онтична пълнота и Разум.

6/ Всяка *двуполярност* и *плюрализъм* са израз на “*самодетерминирана свобода*”. “Извиращите” от Абсолюта “*вечни обекти*” оказват трансцендентно-иманентна лимитация на всеки конкретен факт и субект във Вселената. Вечните обекти и действителният ментално-телесен свят представляват един **единен организъм**.

Следователно, задачата на човека, според Уайтхед, е:

1* *Да субординира телесното в менталното*.

2* *Новите следствия* от вътрешната и външна активност трябва да са запазили някаква идентичност с характеристиките на основата.

3* *За да има развитие* на крайните субекти и техните съобщества “консеквентът трябва да се градира в съответствие с контрастите спрямо основанието”. От тук остават две дейности:

1/ Запазване **идентичността** на индивидуалния характер и онтично преминаване към *новото*.

2/ Създаване на религия и наука, които дават възможност за саморазвитие и дори “намиране на пътища за човека след смъртта”(Whitehead:196- с. 88, 92-95, 99-100, 108-115, 119-120; 198-с. 61,216; 200-с. 4-7; 201- с. 515-518; 99).

Глава II: **Религия, личност и общество. Църква и държава. Функции и взаимодействие.** Тук се разглеждат генезисът, детерминацията и функциите на монотеизма и отношението: Религия-общество, църква и държава в историята на България, както и българо-руските междуцърковни отношение като пример за динамично-диалектическия практически живот на Църквата.

Изключителността на юдаизма като мироглед и религиозен култ се състои в особената му **детерминация**. Например, всички останали религии като *будизъм* или *ислям*; както и далекоизточни религии като *шинтоизъм*, *джайнизъм* или даже формите на *хиндуизма* и *съвременният кришнаизъм* са конструирани **твърде ординарно**. Знае се, че при всички тях *първо* се създава доктрината и след това тя се разпространява. На *второ* място, следва въвеждането на религиозен култ с цялата му обредност. Едва на *трето* място идва ред на социалната приложимост. Т. нар. *чудеса* са вторичен продукт често пъти базиран на нуждата от реклама и, по-определено казано, на непознаване на законите на света или се дължат на съзнателна измама. Съвсем друг е случаят с възникването на юдаизма. Тази оригинална и фундаментална религия *възниква* като **нарушаване на установения ред**, т.е. съвкупност от **извънредни събития** или **детерминационен скок**. В този смисъл *юдаизмът и християнството*, възникнало 1500 години по-късно в рамките на юдейската традиция като секта, са **религии на чудото** като **нарушаване на континуалността в детерминацията**. Започвайки с оригинала, а именно с юдаизма, и двете възникват като **миракулни и монотеистични** религии на чудото, т.е. на **извънредния факт**. По този начин *първо е чудото*, което верифицира себе си като Божествено. По-нататък, самото **то се разгръща и експлицира** като **заповед и норма** на личността и на обществото. Едва след това се случват две събития – оформя се **религиозният култ** и самата **теоретична доктрина** под формата на **теология**. Най-накрая следват *философските интерпретации и богословските спорове*.

В **отношенията** между **църквата и държавата**, между вероизповеданията и техните религиозни *институции* с държавната власт, както и между *религиозните общности, религиозния мироглед на личността и обществото* като цяло съществуват нееднозначни взаимозависимости. За сега в България те мотат да се разделят на

шест основни исторически периода. 1/ *Първият* период обхваща епохата от Кубратова България с всички взаимоотношения между църква и държава, религия и общество чак до приемане на християнството през 865 г. при кан-княз Борис. Господства монолатрията. 2/ *Вторият* период е свързан с епохата 865 до 1396 г., т.е. времето на развития феодализъм в България и замяната на езическата с християнска култура. Въвежда се по-съвременен вид монотеизъм. 3/ *Третият* исторически период касае епохата на османското нашествие и България като част от Отоманската империя, където съжителстват 3-те абрахамистични религии. 4/ *Четвъртият* период засяга отношенията църква-държава, църковна и светска власт след приемането на Търновската Конституция в 1879 г. до 1944 г., когато Православието е държавна религия. 5/ *Петият* период съвпада с епохата на тоталитаризма в България (1944-1989 г.). Религията и църквите са само субективно независими, но обективни зависими от държавата. Режимът на регистрация е изцяло разрешителен. 6/ *Шестият* период обхваща времето на хаотичната евроатлантическа *демокрация* в България от 1990 г. до идването на Nuevo Temporo на власт през 2001 г. и опитите за налагане на поредния “нов световен ред”. След 2002 г. се възстановява значението за държавния живот на източното православие и се въвежда либерално-нормативен режим за регистрация на вероизповеданията в България(понастоящем 105).

Когато говорим за **ортодоксалност като фундамент на юдео-християнската цивилизация**, следва да имаме пред вид, че в Свещеното Писание на евреи и християни, са описани поне “7 язви или смъртни грехове”, които поразяват и съвременното човечество. Ние ги разглеждаме като **социално-психична патология**. Те са: Синдромите на Каин, Вавилонската Кула, Атеизмът , Златният телец, Новият Вавилон, Синдромите Понтиус Пилат – Каияфа и като резултат “мерзостта на запустението”. При поставянето на основните проблеми и търсене на диалектико-логически решения в практическия живот основният *принцип* в отношението *църква-държава, религиозно и светско е: двете представляват различни множества с несводими, неизводими едно от друго неформални елементи – мироглед, логика, език, ценностна система. По същия принцип каноничното право не съвпада с държавното право. Единственият **общ субект** и за двете множества е **човешката личност** с нейната **психо-физична конституция и духовна субектност**. Една и съща*

личност в едното множество е гражданин на държавата, а в другото - *клирик или мирянин*, т.е. човек с религиозен мироглед и член на Църквата. От тази гледна точка политизирането на религиозната вяра, която е екзистенциална потребност, е равносилно на “*дървено желязо*”, но и много опасно събитие. От една страна, с помощта на **съждения по аналогия** безпринципно се прилагат закономерности от едното в другото множество, като същевременно се прилага неоснователно принципът на “*бръснача на Окам*” на основата на *просто твърдение и свеждане на противоречията само до нивото на проявления*, като едното от множествата с неговите реални елементи се **предполага** като епифеномен. От друга страна, това показва, че хората са загубили представа за своята духовна природа, която се разкрива чрез архетиповете и чрез *религиозно-ортодоксални елементи* в човешката култура, наука и най-вече във философията и е заkodирана в *свещените писания* на: юдеи, християни, мюсюлмани и др.

Гл. III. Религия и общество, религиозно и светско, контрадикции на светогледи и идеологии.

Анализирани са релациите религия и общество, религиозно и секуларно като светоглед, геополитика и сблъсък на идеологии. Тук паралелно са разгледани **две детерминационни линии**: връзката на Апостолските църкви – православие и католицизъм с юдаизма и взаимодействието на типовете светоглед като системи от ценности, които се разграничават от политическите идеологии.

Канонът и догматът на апостолското *християнство* е акумулирал и преработил *юдаистката традиция* с нейната *екзистенциална догматика*, непрекословен **монотеизъм**, *психологически ангажиращото и интегриращо* социално участие в богослуженията. От юдаизма на древните християнството възприело **месианството**, идеята за *безсмъртието на душата* /също и от платонизма/ и *възкресението* и *Страшния Съд*. Идеята и практиките на *свещенството и свещенодействието*, както и самата *религиозна общност* като социален и психологически регулатор и интегратор на населението като нация са също родени в религиозната общност на древните израелтяни. Юдаизмът **започва** по един **принципно различен начин** спрямо всички други религии: Моисей и Аарон водят “*богоизбравия*” народ през Синайската пустиня по пътя към заветния Ханаан. От тогава цялата **юдео-християнска религиозна традиция се базира на**

извънредни факти и събития, които, нарушавайки континуалността на събитията с една *Свръх-детерминация*, правят историята. Те сплотяват нациите, генерират ценности и формират светоглед, който противопоставял *юдаизма, месианството, монотеизма, профетизма, както и безсмъртието и самосубектността на духовната личност* на наивния реализъм, егоизма и субективизма и на т.нар. ”идолопоклонство и демонизъм”. Може да се приеме, че не материализмът, свързан с ежедневното битие на хората, е бил главен опонент на юдео-християнството. Ако изключим откровенията, които са добре експлицирани архетипове, пътят на познанието е отдолу-нагоре, а двата мирогледа се различават по онтологичната картина на света: Първият принцип е сътворяване, т.е. онтологична детерминация от висше към низше; вторият - вечност и саморазвитие на света от низше към висше и еволюционизъм. Оказва се, че главен проблем за древните израелтяни било обкръжението от астрални, политеистични и магическо-реалистични култове, от една страна. От друга страна, това били прагматизмът и егоизмът, или **радикалният дуализъм** на някои влиятелни *езотерични школи на масонството/концептуално маскирани като херметизъм/*. В: § 2 са разгледани *Историята, мирогледът и методологията на някои древни масонски ложки*; теософията и мирогледът на съвременната влиятелна ложа “Nuevo Temporo”, тяхната антропология, аксиология и геостратегически концепции. В §3 са представени понятията “*Апостолски църкви, ереси и секти*”. Показани са определенията и принципните различия между тях. Направен е изводът, че “сблъсъкът на цивилизациите” става само под формата на религиозна или политическа принадлежност, зад която са скрити като същност зад проявления *типове мирогледи, системи от ценности и интереси*, изразявани в геополитически стратегии и идеологии. В § 4 е разкрита **корелацията религиозно-светско** като *теза и антитеза*. Религиозното и секуларното, а като по-частен случай - Църквата и държавата; изразяват **обективно различие и субективно противоречие** на основата на разликата между мирогледи, ценности, идеологии, вътрешен и външен опит, духовно и материално, което е *онтологична предпоставка*. Изводът е, че **противоречията не бива да се пренебрегват, нито да се унищожават** *нихилистично или безпринципно да се примиряват и инициират/* Реформацията, разкол БПЦ, К.Барт, Б.Кроче/. Съдейства се за разрешаване на противоречията чрез **синтез** и постигане на **саморазвитие**

и след това за изграждане на цялостна теоретична система, която систематизира, обяснява, прогнозира и е отворена за развитие.

Гл. IV. Диалектика на категориалния анализ в религиозната философия, теологията и езотеризма: *Онтологизираната* формална логика и **рационализмът** в религиозната философия и в теологията на *томизма* чрез Жилсон и Гредт отбелязват, че мисълта, която “взема за изходна точка една представа, никога няма да излезе извън нея”. Прочутата изходна точка на Декарт (*Cogito ergo sum*), не удовлетворява никакво априорно познавателно съдържание, нито извежда ново знание. Райншадтлер смята, че “трябва да се опираме” на няколко изходни, задължителни принципи, ако не искаме да станем жертва на очевидния наивен реализъм на материализма или в рамките на субективните фантазии на идеализма. Това са принципите за: *непротиворечието, изключеното трето и достатъчно основание* в мисленето; принципът на *тъждество на субекта на познание* или сигурност, че мислещият субект съществува и увереност в познавателните потенци на мислещия разум.

В категориалната и логическа система на Западното християнство – Бонавентура, Тома от Аквино и др.; в юдейската религиозна философия – Соломон Габирол и Моше Маймонид - развивали *класическа система от категории*. С причастиято “*ens*” те са изразявали онтичното, биващото, притежаващото битие. Тъй като категорията “*битие*” е основна категория за томистката философия, още св. Тома и по-късно цяла плеяда от томисти преобразуват 4-те Аристотелови значения: Случайното битие именуваат “акцидентално”; приписаното като предикат битие става “*ens reale*”; битието и небитието като истина и неистина се означават като “утвърждение и отрицание”; а възможното и действителното се определят като “*esse in potentia & esse in actu*”. Като извлечена абстракция от съществуващото (*existentia*) битието придобива Хегелов смисъл на “чисто битие”, което има единствен предикат “нещо Е”. Такова битие е *случайно* или *акцидентално*, то се приписва на *всичко сътворено*. Битието като *необходимо и необусловено Битие на Бога* е **абсолютно битие** със *съвършена онтологична пълнота* - “*Ens entium*”. Това съответства на еврейската философия и кабалистичното “*Ейн Соф*”, т.е. Бог е Абсолютно *Свръх-битие* и *небитие*. Само че “*אין סוף*” е такова Свръх-битие, което толкова се различава от *определеното*

битие-авайя (הויה/א-евр.), че няма други общи атрибути освен "Е". По този признак спрямо крайно съществуващото в наличното битие *Свръхбитието* е равнопоставено с **небитието**. За томистите Бог е "*Ens realissimum*" или Единственият "най-реално биващ". Абсолютното, напълнено онтологически Битие на Бога е единственото **самодостатъчно** биващо и Неговото "*esse*" (неопределена форма от глагола "съм" = *sum*) означава "необусловено съществуващо". От тук Божествената Същност не е "*essentia*" / същност - / עצם / - евр. /, а е определяема като Свръхсъщност. По този повод Ж. Маритен пише, че "Постигнатото битие не е нито неопределеното битие на здравия смисъл, нито своеобразно битие на науките и философията на природата, нито дереализираното битие на логиката, нито псевдобитието на диалектиката Това битие (*Ens Realissimum* и *Ens a se*, а не *esse* - б. м., С. П.) е свободно за самото себе си в собствените си ресурси и ценностите на интелигибелността и реалността" (50, с. 38). Битието е тъждествено само със себе си и всеки опит за "ликвидиране" на това тъждество означава "унищожаване на самото битие" (50, 71, 90, 181, 142, 70 - с. 221-226). По-нататък битието е критерий за истинно изказване и небитието за неистинно твърдение. Абсолютното битие (*Ens entium*) е *чист акт* (*Actus Purus*), а сътвореното битие "*esse*" преминава от потенция към акт и става "*existentia*" / קיום - иврит*/. *Спиритуалното битие* има необусловено съществуване и е действително *esse*. Така при **креативните актове** на Бога Той е истинското "*ipsum esse*", т. е. необусловено съществуващо или *самото битие*, или "*Иах-ве-ах* /на кабалистичен иврит/". Всяко единство от форма и материя в томисткия хилеморфизъм е съществуване (*existentia*). Материята сама по себе си - "*esse in potentia*" е битие във възможност, а не каквото е духът- "*esse in actu*". Единството на духовно и материално битие има ограничена същност, която *се реализира* (*esse in re*) от истински биващото. Само Всемогъщият (от: *Omnipotentia*), Всезнаещ, Всеведущ (*Omniscientia*), Неограничен и Вечен (*Aeternitas*) Бог (Deus, God) със Своето Абсолютно Битие, Необходимо - безкрайна същност и Необусловено Съществуване (*Ens, Essentia & Esse*) *сътворява* (от: *creatio*), споделяйки по аналогия, нееднозначно, т. е. споделя, без да разделя, на по-низше онтично равнище, сътворени битиета (*esse*), които *битийстват* (от *subsistentia*, но са: "ש - *йеш* - "биващи и налични" в евр. философия). Те биват на определена степен на съвършенство в йерархиите на пълнота на битието (*ens*), имат "каквина" (*quiditas*),

определена същност, която актуализира потенции и съществува като *субект (suppositum)* с атрибутивни и акцидентални предикати. Всички необусловено (*esse*) и обусловено съществуващи (*existentia*, / קיום /) субекти участват в споделеното битие (от: *participare*) и само, доколкото участват, са *биващи (ens)*.

Исихазмът прави крачка напред, преодолявайки двойките категории с противоположно значение. Едва в *исихазма* започва преодоляването на *дихотомията* и *трихотомията* като: **ЧОВЕКЪТ** се разбира като едно единно цяло, въпреки противоречията духовно-материално, дух – душа – тяло, вътрешен и външен опит. В центъра на вниманието е саморазвиващата и разкриваща сама себе си *одухотворена личност*. По отношение на категориалния анализ вместо западно-схоластическото **потенция и акт**, което води до конфузия при определяне действията на Бога в света /*actus purus*/, исихастите след Григорий Палама използват тройки категории: *дюнамис – енергейа – ентелехейа* /*осъщественост*/. Колкото и да остава **статично** поради догматична целесъобразност, понятието за *Божествена Троица* също търпи развитие. Акцентира се не върху субстанциализацията, а върху *Ипостаса*. Въвежда се и терминът “*нетленни* /за разлика от тварни / *енергии*”. Онто+логично той изпълнява функцията на среден термин между Абсолюта и света. Няма доказателства Хегел да е познавал добре исихазма. Освен това в исихазма няма развита диалектическа логика, а само елементи на *интуитивна диалектичност*, т.е. **онтология на безмълвието**.

Едва грандиозната философска концепция на Хегел успя да покаже, че само **диалектическата логика** е в състояние да създаде **самодетерминираща се система от категории**, в която **системите от триади** показват степента на саморазвитие на човешкия дух и познанието му за Сътворението и впълтената, споделена Логическа Идея на Създателя при една далеч **не пълна иманентизация**.

Таблица на основната част от системата 240 Хегелови категории: сравнени с юдейската диалектическа философия /интерпретация на Ст.Пенов/:

<u>битие-</u>	<u>същност</u>	сфера на <u>понятия и принципи</u>
<u>ה' ו' י' א'</u>	<u>צדק</u>	<u>сефирот- ספירות</u> ;

Сфера на БИТИЕТО Битие ”в себе си”	Сфера на СЪЩНОСТТА Битие ”за себе си”	Сфера на ПОНЯТИЕТО “В себе си и за себе си” битие
Тоталност на	онтологичното	Доказателство

Качество Чисто битие & чисто небитие налично битие. СТАВАНЕ	Същност Тъждество и Различие /противоречие-проти- воположност, снемане ОСНОВАНИЕ.	Субект Понятие, Съждение Умозаклучение
Количество Чисто количество & Определено количество Степен. МЯРА	Форма и съдържание--- ФЕНОМЕН /Явление Съществуване и проявление; Форма и материя----- Отношение	Абсолютно трояко умозаклучение! Обект Механизъм, Химизъм ТЕЛЕОЛОГИЯ
Мяра Мярка & безмерност ----- ВЪЗМОЖНОСТ за Нова мяра /развитие и самодетерминация/ יש	Действителност Необходимост и случайност, СУБСТАНЦИЯ ; Причина и Следствие ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С в о б о д а /като битие в самото себе си/ קיום	Идея ЖИВОТ & ПОЗНАНИЕ /чувства и воля, мислене/ СВОБОДА Абсолютна Идея = теодицея ! יהוה

Системата от категории и тоталност на онтологичното
доказателство за Бога.

Главната особеност на Хегеловата диалектическа система се състои в това, че тя представлява самодвижение на понятието, което следва собствената си логика, т.е. абсолютната идея като единство на

обективна и субективна съдържателна, неформална логика. Като *самодостатъчна* и *холистична*, **хегеловата система** може да се отхвърли или приеме и доразвие, но не подлежи нито на корекция, нито на аналитично разчленяване. Никоя нейна част – отделна категория и връзка между понятия не може да претендира за истинност, методология и да се прилага като елемент или метод от друг тип система или в безсистемното знание. Същевременно методът на Хегел е неотделим от системата му / което не успяха да схванат част от диалектическите материалисти, негативни диалектици като Кроче, Бредли и философи на науката като К.Попър /.

В Логиката на Хегел “Третото е единството на двете първи определения”, които като “различни”, могат да бъдат в единство само *като снети*”. “Третото е непосредственото, но *чрез снемане* на опосредствуването, простото *чрез снемане на разликата*, положителното *чрез снемане на отрицателното*, понятието, което се е реализирало *чрез инобитието* и се е реализирало *чрез снемане на тази реалност*”, възстановявайки “абсолютната си реалност” като “*просто* отношение към себе си “. ”Този *резултат е истината*” като нещо “*изведено и доказано*”. И “сдържанието като изведено сега принадлежи на метода”. То е “*система на целокупността*”/108, с. 365-369 /.

Сдържанието на понятието *битие* може да включва *ценността* като атрибутивно свойство, *изведено* от самото битие като *Истина* при *познание на обективното от субективното битие*. Такава може бъде позицията според традицията, идваща от Аристотел и Тома Аквински. В подобни концепции битието е, небитието не е, т.е. категориите са статични, субстанциално определими. Понятието за битие има най-богато съдържание и необосновано обхванен обем. Битието се диференцира аналитично на *Ens entium* или *Сврѣхбитие*, *ens reale* или съществуващо битие /биващото, което пък се разглежда като *ens in potentia & ens in actu* – съответно: възможно и действително битие. Определя се и *Ens Realissimum* като най-реалното, което е в единство с *ens rationis* /мисловното битие/, тъждествено е само на себе си, което винаги “**е**” и е противоположно на небитието, което винаги “**не е**”. Все така статично се извеждат истината и ценностите. Например законите се обявяват за “*lex divinae, lex mentis, lex naturalis & lex positiva*”. Истинни и ценностни в абсолютно статичен вид са само божествените и естествено установените принципи и закони. От тук, обаче, следва, че свободата на избора е ограничена, свободомис-

лието е вредно /а защо не тогава и творчеството !?/, а частните събития са със скрит трансцендентен смисъл и не могат да противоречат на абсолютната истина и ценност.

Диалектичката трактовка на проблема, обратното, е динамична, несубстанциалистка, но не е антисубстанциалистка, а е процесуална. Тя започва с Платон до Лайбниц, формира се като завършена философска система от Хегел и стига до А. Н. Уайтхед. *Битието* “е” и “не е”. Като категория “*чистото битие*” “в себе си” е абстракция с максимално възможния обем и бедно съдържание. Битието е *предикат*, който се приписва на всичко съществуващо като *на субект*. Тъй като чисто битие не съществува и не е субстанция-първооснова, то има единство в различието спрямо небитието. Битието не е, а *става*, както *стават всички неща и самото мислене: качество и количество – мяра, същност и явление – действителност, субстанция и причинност – взаимодействие, необходимост и случайност- свобода, субект и обект – идея*. Това може да се разглежда и като *теза-антитеза-синтез*, където *синтезът е онтологически пръв, предпоставен*, а само *епистемологично* той е *резултат*. От тук се извеждат принципите за единство на битие и мислене, субстанцията-субект и ставането като процес на приписване или отнемане на предикати-свойства спрямо реален или мисловно-конкретен субект. **В синтеза субекти и предикати са снети като предикати на познавателно нов субект**, който не само е бил **онтологично пръв**, но става независим от обема и съдържанието на понятията.

§5, 6, 7. Тук се разглеждат проблемите, свързани с най-известните квазирелигиозни движения-понякога фундаменталистки, търсенето на *Апокалипсис и катастрофизъм, проблема Вавилон-Йерусалим и езотеризмът*: Много доктрини/Мун, сциентолози, масонство, сатанизъм, йеховизъм и пр./ са основани на **псевдодиалектиката**, че “**всичко е полярно**”, “**дори Бог е противоречив**”. Основният принцип на света бил “**даване-вземане**”, “**мъжко и женско**”, **разсъдък и чувство, сърце и тяло**. Главният проблем при изследваните доктрини не е в липсата на каквато и да е система. Основният им недостатък се състои именно *в липсата на каквото и да е диалектическо мислене, при което формалнологичният анализ често е съчетан* не с невежество, каквото срещаме у многобройните секти, а с добре класифициран *сциентизъм или софистика*. Но дори и най-

теоретично подготвените *вмъкват в понятията сетивни представи* и субективни елементи. Поради тези причини умозаклученията за необходимост и радикалният дуализъм са техния естествен връх.

Псевдодialeктиците като Карл Барт “под **“дialeктика”** разбират единството на противоположни величини: Бог и човек, вечност и време” /230- с.131/. Трудно достижим за такива автори е теоретичният връх за протестантската мисъл или концепцията на С. Киркегор, където диалектиката е ”парадокс”, а ***противоречията се решават или с отказ от тях чрез скок*** на друго равнище /преминаване през естетически, етичен и религиозен стадий/, или с катастрофа и правосъдие. Апокалиптичността и катастрофизмът остават иманентно присъщи на това ниво на религиозно-философската мисъл.

Трансцендентирането на земни проблеми и архетипови форми е един от основните съдържателни и обяснителни принципи в юдео-християнската традиция. Т.напр., появата на злото, първата война във Вселената и самото грехопадение се обясняват с изродената ценностна система както на човека, така и на съществата, които били създадени много преди Адам и Ева /Енох, 35/. Сведения за това могат да се намерят и в: древноиндийските епоси, в гръцката митология, в митологията на индианците кечуа, майте, ацтеките, египетски и месопотамски езотерични текстове, както и в сагите на германските и скандинавските народи. Сходен източник са и Свещените Писания на Стария и Новия завет в юдео-християнството. Трети основен източник са Църковните предания, апокрифите и херменевтичният анализ и синтез на човешките архетипове /119, 120, 121, 161/. *Архетипът* в този смисъл се разглежда от юдео-християнството като вложено и закодирано в дълбините на вътрешния свят “духовно послание “ от Бога, а чисто психологически е “изначално качество на душата” на равнище на индивидуалното и колективно споделено неосъзнато, което се изразява чрез символи, образи и достига до понятия. И когато рационалната *теология* и религиозната *философия* се съчетаят с *разбиране и екзистенциална религиозна употреба на архетипа*, тогава човекът е готов да прекрачи прага на храма или “да премине от профанното в сакралното” / 71, 72, 205 /. Когато изследваме многобройните пророчества, предупреждения и заклинания на пророците, не е важно дали повечето от тях вече са се сбъднали, макар и не винаги и точно по начина, по който ние сме разбрали текста. Това е *история на човешкия дух, а не проста последователност от външни събития.*

Гл.V. Религиозното и секуларното като диалектически синтез. Държава и клерикализъм– 209.

Тук е представено разбирането на *противоречията и синтеза* относно релациите религиозно и секуларно, държава и клерикализъм. Синтезът се реализира в общия субект- личността при създаването на третия свят на културата като възпълтен дух и реализирани идеи - и преминава през три триади:

1. В – О – Е / онтологична триада /: Онтологичната схема представлява едно вечно и извънвремево разгръщане във възможно най-едър план по линия на детерминационната стрела : **Абсолют → Природа → Дух** . Самият Хегел изразява най-добре тази детерминанта чрез основните части на “Енциклопедия на философските науки “: 1/ Науката логика ; 2/ Философия на природата ; 3/ Философия на духа .

2. В - Е - О / епистемологична триада /: Тази триада предпоставя *резултата* от логицизирания процес на познание, при който *среден термин* е познаващият субективен дух на човека /*Идея – Субект – Обект* /. Тя се разгръща като последователност от гносео+логични събития, при което “абсолютната идея” е голямата предпоставка , а обектът на познание като познавателен резултат се *телеологизира*. Главната детерминационна линия преминава за познаващия субект на философа така: *Понятие→ Съждение→ Умозаклучение*. В “Енциклопедията” “Движението на понятията (за разлика от “прехода в друго” – “сфера на битието” и “видимост в другото”–“сфера на същността”) , напротив, е *развитие*, посредством което, *се полага само това, което вече го има*“, казва Хегел / § 161/.

3. Е – В – О /социокултурна триада /: Тук предпоставка е творческата *личност*, а среден термин е *абсолютният дух*, като възпълтена или предстояща за възпълтяване *култура*. Резултатът се реализира в произведенията на изкуството, науката, религията и философията като особени продукти на *идеи на човешкия дух*. Именно така, “идеята поставя себе си като абсолютно *единство* на чистото понятие и неговата реалност “. Тя “*пуска на свобода самата себе си*” (108) .

§1/ Доста дълъг и труден *познавателен, практически и морален* път трябва да извървят индивидите и съобществата за да достигнат познавателно и поведенчески поне до единство на социалното и културата и, накрая, да осъзнаят *антропологичното си единство* като “*почерк на Твореца*”. Тъй като тук и сега тези идеи са безсмислени без

човека и човечеството - потопени едновременно в два противоречиви свята, то все още в най-добрия случай действия принципът: “Божие то на Бога, кесаревото – на кесаря”. Казано математически, *религиозното и светското, църквата и държавата са две различни множества*.* Те имат общо *подмножество* само в рамките на човешката *личност* и с методите на диалектичката логика, евентуално, противоречията биха били снети в абсолютното като субстанция-субект. От тук следва, че всеки *едностранчив анализ на вероизповеданията* е ограничен, без значение дали е от гледна точка на формалното държавно, гражданско или международно право, или с помощта на частнонаучна рефлексия, или пък, накрая, в зависимост от деноминационната позиция на едно, отделно взето вероизповедание, като догма, религиозен култ или канон. Подходът на *единичното* е противоречив, тенденциозен, погрешен или поне има непредвидими личностни и обществени последици. Такива са сектите, религиозният фундаментализъм, войнстващият “научен” атеизъм и, разбира се, идеолозите на т.нар. ”религиозни” войни. В същност, хората изкривяват по свой образ и подобие / 93/ и заради свои егоистични интереси или примитивни цели идеята за Бога и вместо богоподобни, правят понятията ни за Бог човекоподобни, прагматични и тесногърди. Това е пътят, по който възникват сектите. **Автентичната религия възниква като вяра сред определени социални среди, но става такава само, когато се докаже на дело:** Напр., през 15 в. пр.н.е. възниква *юдаизмът*, който има едновременно *светогледна функция* /Берешит, Генезис, Битие/, *социално регулираща* /Бамитбар, Числа/, *национално-консолидираща* роля и *държавообразуваща* роля (12 племена се интегрират в еврейски народ - /Шемот-Изход; Деварим-Второзаконие/).Свещенодействени, сакрални или психо-анализиращи елементи има във: Ваикра-Левит и Деварим, а личностно интегриращи функции в: Битие, Изход, Второзаконие /. Във всички тях, заедно с “Царства” и др. книги от Кетувим и Невиим се разглежда и отношението *църква-държава*.

Наред с това се поставя истинското **начало на монотеистичните религии**. Доколкото трите монотеистични световни религии възникват от Авраам и юдейските писания в последователна *филиация на идеи* в посока: юдаизъм – християнство – ислям; то се използва и терминът **абрахамистични**, който обаче не определя тяхната същност, а по скоро е средство за интеррелигиозен диалог.

През периода I-IV в.сл.Р.Хр., отначало в рамките на юдаизма като секта, а в последствие и като световна религия /след имп. Константин-имперска /се формира и утвърждава *християнството*. По-неподатливи към сектантски влияния се оказват, обаче, *юдаизмът и будизмът*. Тези най-древни религии /със съответно до 2-3 основни направления/ принципно не споделят *агресията, религиозната експанзия*, дори избягват *мисионерската дейност*. В християнството това важи за Православието. *Ислямът* няма тези характеристики поради идеята му за харизматизъм и истина от последна инстанция.

§2/ Корелацията религиозно-светско като синтез: Заимствайки от Кантор и Ръсел *математическото множество*, което можем да определим като: ”Добре обособена група от елементи”; ние ще прибавим, че реалните множества имат качествено свързани елементи, обединени от обща същност и поне сходни атрибути, основани на *различие*, а не на противоположности, при **единство в основанието**. Така че, едно реално множество действително може да се държи като едно цяло, без неговите елементи да загубят своята автономия и без да се разделят. А спрямо *единството от противоположности и третото*, което *разрешава противоречието в полза на различieto*, може да се приложат идеите за неформални множества, общото им подмножество, както и множеството на всички множества. Само че, в реалните множества ние ще избегнем парадоксите на Ръсел и антиномията на Кантор.

Религиозното и светското са две *различни множества*, чието единствено **общо подмножество** е самата **човешка личност** с нейната **психо-физична конституция** и произтичащият от това *вътрешен и външен опит на двата свята – материално-телесният и ментално-психичният, разделени освен на вътрешен и външен, съответно и на социален и индивидуален опит. А религиите, следващи християнския мироглед се водят по идея и често на практика от принципа: ”*Дружбата със света е вражда против Бог, и, който става приятел на света, е враг на Бога*”. Още по-категорични в това отношение са мюсюлмани от някои течения като шиитският имамизъм и сунити-фундаменталисти/ уахабиите/. На практика в клерикалните среди **противоречието** се “решава” с *отхвърляне на едната страна* от противоречивото единство и в полза на *теокрацията* (типичен пример са Иран след ислямската

революция и Ватикана до Втория Ватикански Събор-1961-1965 г.). Така постъпват- без да решат противоречието- и войнстващите атеисти, които изцяло отхвърлят клерикалните модели в полза на светския, и, вместо религиозния волунтаризъм или клерикалния тоталитаризъм, те прилагат, когато могат, нещо също толкова волунтаристично и тоталитарно. Това са социалните приложения на: “социалистическият свръхчовек на Богданов”, “летящият слънчев човек на Сухово-Кобилин”. Т.е. ”богостроителските“ концепции се заменят с “човека-бог”(Луначарски, Горки, Снегов; Димитрова -216). Т.нар. ”демократичен” или “колективен” “свръхчовек” налага система от истинско робство на инакомислещите и на целия живот. Причината е, че не се вижда възможност, каквато руските символисти, например, са видели, но не са успели да реализират – “новия човек – *човекът на синтеза* – между религиозно и светско, между европейско и източно, научно и художествено, национално и вселенско” /216- с. 102/.

На всичко това съответства една *онтологична* предпоставка – единството на ”Аз”-а при *дуалистична* или *трихотомична* конституция за всеки краен човешки субект. Факт е, обаче, че *една и съща личност, притежаваща психо-физична конституция и носена от един и същ субект, участва и в двата типа опит*. Тя има работа и с двата свята и е потопена в две **групи различни множества** – *църковно и антиклерикално; религиозно и светско, теистично* с интерпретация на световната детерминация отгоре–надолу или **атеистично** с интерпретация в стила на наивния реализъм или на материализма, т.е. отдолу-нагоре, но все пак оставаща на едно и също онтологично ниво. Езикът, мирогледът, логиката, символите, а съответно преживяванията и поведението на *членовете на двете множества* се основават на **различно действащи закони**. Необходими са познавателни, морални и дейностни усилия от страна на личността за да намери онтологичното единство на своята предпоставена същност.

И за да преминем от *аналитичното* разчленяване към диалектичския *синтез* при изследването на нашия предмет – *религията* с централни понятия като *човек, Бог, секуларен и клерикален свят*, на нас ни предстои *епистемологично* разкриване на *онтологичната Истина*, но по обратния за стандартния анализ път: Познаването започва с ”**всеобщото** /като дефиниция/, и от него то се движи през **обособяване** /при разделението / към **единичното** /към теоремата/”.

“По такъв начин, синтетичният метод се разкрива с развитието на моментите на понятието в предмета “, заключава Хегел / § 228 /.

Принципна схема на диалектическия синтез: религиозно – секуларно: / Ст. Пенев /

O P1-Pn & O P2-Pm

/СЕКУЛАРНО

&

РЕЛИГИОЗНО /

Елементи P1-Pn

/ **МНОЖЕСТВА** /

елементи P2-Pm

Държава

&

Църква

Светско Общество

&

Клир.

Социална персона

&

Самоосъзнаващ се дух.

O - S (SS P1 &P2;Pn &Pm)

/Общи: **подмножество** и онтичен **субект** с предикати /.

S - Човешката личност като общ **субект** на предикати.

/общо подмножество/

SS – субстанцията - субект или абсолютното като субект на различни и противоречиви предикати при запазено единство в основанието.

ДИАЛЕКТИЧЕСКИТЕ ФИГУРИ НА УМОЗАКЛЮЧЕНИЯТА:

В – О – Е /онтологична триада/ ;

В – Е – О /епистемологична триада/ ;

Е – В – О /социокултурна триада/.

SS ⇒ SS [S1 P1-n & S2 P2-m & S3 P3mn];

(Абсолютно трояко умозаклучение)

SS ⇒ {/A/ → /-A/ → -/-A/} ⇔ SS;

(*Епистемологична диалектическа триада*).

§3/ Вероизповедания: държава и клерикализъм, ортодоксалност и сектантство. Законодателството (България, ЕС, Конституцията и светът): Според общоприетото мнение на *секуларизираната* история за пръв път е съществувал религиозен култ (по писмени свидетелства) преди около 5 000 г. в Месопотамия, както и в езотеричното учение на древно-египетските жреци. Според Свещеното Писание още прародителите на човечеството Адам (земен) и Ева (майката) са познавали Бога и Неговите ангели /преди около 8000 г./. Синовете им Авел и Кайн са “принесли Господу дар”. Според библистиката това събитие е станало най-малко преди 7 400

години. Едва когато третия син на Адам - “Сит също роди син, и той му даде име Енос, тогава наченаха да призовават името на Господа Бога”(На Shem А.Е.,*Берешит*;(Битие 4:26). Това събитие е станало преди 6 000 години. Вавилонското езикосмешение и разселването на народите е било вероятно преди 49-50 века, а потопа̀т е в 4-то хилядолетие пр. Р.Хр. Авраам се родил в Ур Халдейски преди около 4 600 г.,когато халдейско-вавилонската държава вече е била основана (3 000 г. пр.н.е.). Наличието на толкова дълга религиозна история изисква оценка на филиацията на идеи в Европа, Русия,САЩ и Израел.

В ЕС има *традиционни, държавни религии*, както и страни с *либерален режим на регистрация на вероизповеданията*, но не и страни, където да господстват беззаконие, волунтаризъм и пълна безконтролност. В Гърция и Великобритания има съответно законово определение за “*доминираща*” и “*господстваща религия*” - Източното Православие и Англиканската църква. Глава на църквата във Великобритания е държавният глава. Гръцката Конституция започва с думите “в името на Пресветата Троица” и “православната вяра в Христос”. *Държавна религия* има в *скандинавските* страни – лутеранство. Италия, Испания, Австрия, Португалия, Полша и Унгария имат *конкордати* с Ватикана. В Германия *равнопоставено се преподават протестантско и католическо вероучение*, а в страни като Гърция и някои от скандинавските или католически като Австрия то практически е задължително. Още по-голяма свобода, съчетана с традиционност и законова защита, има в страни като *Израел* – люлката на монотеистичните религии. Там напр., *юдаизмът* е официална държавна религия, което не пречи на християнски, ислямски и дори хиндуистки и бахайски центрове. Също така в Руската Федерация, във Франция, Германия, Испания, Италия, Австрия и Германия, както и в някои от страните в Източна Европа има различни степени на изисквания по регистрацията и различно право за участие в обществения живот на страните. В Русия, напр. има “традиционно източноправославно вероизповедание”, и *сътрадиционни*: ислям, юдаизъм, ламаистки будизъм, но близо 80% от гражданите на Русия са православни(223). Добре се разграничават *юридическото лице*, което отговаря за финансите, публичните изяви и връзките с държавата, от *религиозната общност /изповядващите и практикуващи частно или колективно религиозния култ/ на едно вероизповедание*, което субординира и двете.

По статистически данни на Парламентарната комисия по вероизповедания около 52-53% от европейците се интересуват от религия. Цивилизованото отношение към религията в ЕС напълно отговаря на нещо по-съществено за психофизичната конституция на човешката личност – а именно **екзистенциалната потребност от религия** при *право на личен избор и свободомислие*.

В настоящия момент в България има над 105 регистрирани вероизповедания, от които само 8 имат традиции повече от 1 век. При синтез на каноничното право с елементи от държавното и международно право можем да **определим понятието „секта“** така: **1/** Непризната от държавата за вероизповедание религиозна общност, т.е. такава, на която е отказана регистрация и същевременно не е държавна религия на страна член на ООН. **2/** Непринадлежаща към световните религии формация. **3/** Социално изолирана религиозна група, която не е дала /чрез заложеното в нея саморазвитие/ началото на други значими и жизнеспособни световни вероизповедания /напр. от юдаизъм към християнство, от будизъм към дзен или чан-будизъм, от юдео-християнство към ислям /.

Не може да бъде смятано за секта вероизповедание, обявено някъде за държавна религия от страна член на ООН. Според ортодоксалното християнство /св. Василий Велики / сектите възникват като “самочинно сборище” или са резултат на *разкол /отцепване/*, както и “отлъчени еретици”. Но както *светската*, така и *клерикалната позиция не разрешават*, а се опитват да **нихилират противоречието** или просто да не го забелязват, докато то по категоричен начин не напомни за себе си. Тогава остава единственият изход – **търсене на синтез в ”нещо трето” – нов субект или субект-предикат.**

Ако **сферата** на вероизповеданията можеше да се превърне в *либерален хаос*, то от това *последствията* ще са социално-психологични. А това би било *източник на нихилизъм*, средство за загуба на националната култура и даже *традиционната за Европа юдео-християнска и елино-римска идентичност*. Същият **тип проблеми и противоречия**, плюс оспорване на законността на *идеята за Бога и юдео-християнството* ни занимават и днес по повод на неосъществената нова **Европейска Конституция**. За пръв път *проектът* бе представен на Срещата на Европейския Съвет в Солун от 20.VI,2003. Разширеният Европейски съвет не постигна консенсус за мястото на Бога и религията в новата Конституция на

обединена Европа. Ако сферата на вероизповеданията можеше да се превърне в *либерален хаос*, то от това *последствията* ще са социално-психологични. А това би било *източник на нихилизъм*, средство за загуба на националната и даже *традиционната за Европа юдео-християнска и елино-римска идентичност*.

Най-голямата ябълка на *раздора в ЕС се оказаха проблемите за Бога и религията* и най-вече: имат ли място думите “*Бог*” и “*християнски корени на Европа*” в КЕС? Тук позициите се оказаха *две*, без да отчитаме вариациите между тях. Текстът на проекта за КЕС е доста скромнен: напр. в чл.51/І част се казва, че “ЕС не накърнява статута на националните Закони за църквите, на религиозните общности и организации“. Съвсем в стила на Юлиан–отстъпник или по времето на император Константин Велики – ІV в.н.е., когато са се полагали основите на християнството в борба с езичеството, а юдаизмът се е борил за да оцелее, в чл.51, ал. 2 се казва: “ЕС *зачита и статута на философските и нерелигиозните организации*”. По–нататък във втора част, чл. II/10 се постулира, че има “свобода за изразяване на религията” и “право на съзнателно практикуване или противопоставяне на религията”. Чл. 14/II пък урежда “правото на безплатно и задължително образование, заедно с правото на родителите да осигуряват образование и обучение в съответствие със *своите религиозни, философски и педагогически възгледи*”. И *двете страни*, участници в **противоречието**, са недоволни от подобно становище, което е по-близо до *антиклерикалите*, сектантите и секуларизаторите.

Верни на едностранчивата позиция за “*християнските корени на Европа*” останаха представителите на **католически** страни като Полша, Австрия, Ирландия, Италия, Испания и Португалия. Н.Св. папа Йоан Павел II изрази позицията на Ватикана с думите: Нека да преоткрием нашите общи Европейски и християнски корени!... Хуманизмът е европейска традиция, тясно свързана с идеята за Бога. Папата изпрати послание от над 140 страници до страните от ЕС : “Църквата в Европа”. Още по-радикална, но много добре обоснована е позицията на Гърция и Св.Синод на ГПЦ начело с архиепископ Христодулос. Подобни на тях са позициите на православните Църкви в Кипър, митрополиите на ПЦ в европейските страни и на редица богослови и философи. Лайтмотивът на арх. Христодулос бе: *Европа е с елино-християнски корени*. Макар и свенливо, доста православни теоретици си спомнят и за: *юдео-християнските и елино-римски*

основания на Европа, като всички подчертават, че в съвременна Европа **доминира християнската култура**. Сред тях, вече класика са трудовете на Лев Шестов от първата половина на XX век - "Атина и Йерусалим"; или изследвания на еп. Папандреу и на църковния писател Т.Николау. А все повече автори отхвърлят и критикуват възгледите на икуменическият патриарх Вартоломей. Анализът на текстовете убедително показват, че работата касае именно проблема: **Какъв трябва да бъде човекът?** – природно-биологично и субективно-еготично същество или може ли да има някакъв *трансцендентен* и истински *хуманен* идеал в Закона Божий, т.е *дали човечеството може да преоткрие себе си в собствената си духовна природа или не ?*

Противниците на католическия интегрализъм и ортодоксалното мислене обичайно забравят, че зад религията, която забранява насилието и войните /освен при самозащита/, в действителност често пъти се крият социални, икономически, психологически конфликти и волята за власт на всяка цена, определяни като неморални и антихуманни интереси. В този случай клерикалите ни припомнят св. Августин, който ясно казва в "За Божия град": „Ако всички земни царе, всички народи по света и хората млади, стари, всеки пол и възраст бяха слушали и изпълнявали учението на Христос, то всички биха достигнали до щастие на Земята и до блаженство в бъдещето". *Общественото добро като нравствена идея, съединено с една истинска религия – това наистина може да стане "De civitate Dei"*.

Трима известни католици и двама православни, които ценят високо човешката свобода и филиацията на идеи, показаха ясно каква е същността, корена на иначе преобладаващо християнската по формата на културата си Европа: Това са *папа Йоан Павел II, а след него Бенедикт 16, архиеп. Христодулос, руският патриарх Кирил и експрезидент Квашиневски*" - *Отчитайки заслугите на нашите по-стари братя - юдеите и елините, именно в християнството съвременна Европа ще намери своя загубен, но истински дух!*". В противен случай ще се наложи да лекуваме синдрома на "Вавилонската кула" и ще "психоанализираме" Кайн и Авел(223,53,73). А в действителност и новият Европейски Договор не съдържа много по-различно, от неприетата Конституция, освен разместване на номера на членове и параграфи и старателно избягване на темите, касаещи духовния живот, *религията*, корените на културното единство на европейците.

Гл. VI: *Религия, секуларизация и десекуларизация.* §1: **Юдео-християнски и елино-римски корени на европейския дух:**

Тъй като “абсолютният дух” /Хегел/ шества по света като култура и духовен продукт, дори когато става дума за въплътени човешки идеи, материализирано творчество или “застинал”, закрепен в материята и външния опит дух, то ние трябва да проследим **иманентно-трансцендентната детерминация** от духовно, чрез филиацията на идеи и практики, а от там и истинските *корени и съдържанието* на това, което наричаме собствено *Европейска Култура*. Това единство от реализирано духовно творчество и материална дейност, от научни постижения и социално-приложение се е сраснало вече в *цивилизация*. А несъмнено е, че тази цивилизация заема определено важно място и в геополитиката на XXI век. *Европейската цивилизация*, обаче, *остава безсмислена без нейните* духовни корени и религиозното и’ съдържание. Това е така, но *доколкото религията има съществено общи функции*: 1/ **Екзистенциална** потребност на крайния субект, който е поне с психо-физична конституция, трихотомичен и дори плуралистичен, като крайната цел на потока на *самодетерминацията* и/или *концентрацията на вниманието* е тоталната **интеграция**. 2/ Личностен **психичен регулатор** и **духовен интегратор**: При тази интеграция на личността *моралните, волевите, познавателни и дейностни усилия водят до онтологично усъвършенстване*. 3/ **Социален регулатор** с важна *държавообразуваща и консолидираща* функция: Единната религия не просто споява различни народи, но нещо повече – тъкмо страни и народи със силна и популяризирана като ценност и норма *монотеистична религия са най-устойчиви*.

Отново религията във формата и със съдържанието на **монолатрията** или **монотеизма** създава и утвърждава древния Египет и Израел, Вавилон, Персия, Япония и Индия, а доста по-късно страни като Гърция, Рим, Византия, България, Турция и Русия. Факт е и това, че тъкмо страни с развита монотеистична религия се консолидират най-добре и стават устойчиви държавни образувания - напр. славяни, остатъците от траки и протобългарите през IX в. Много преди това тя вече е съхранила Източната Римска империя – православна Византия за цели 1 000 г. след Рим. Вече е создала наченките и на католическата европейска култура, която под формата на католическо-протестантска конфигурация владее духовно Западна и Централна Европа. Ако страните с развита монотеистична религия, станала

общоприета и държавна, са най-устойчиви, то, разбира се, че подобна функция може да изпълни и специфична национална традиционна религия и/или духовна култура – *китайската*. Тя обаче има *метафизични корени- Дао* /Единното, Трансцендентното /*Ян–Ин*, още през 6-5 в. до н.е. Същите метафизични корени има и традиционният японски синтоизъм, който е разбираем за европейската култура.

4/ Религията има и *общочовешки*, а не само расов или регионален /национален характер. ”За човека, пише Хегел /24; §198 -208/ доколкото той е човек, *религията е съществена и не може да бъде чужда на неговото преживяване*”. Той ясно показва, че частното битие на всичко живо “се сменя в религията”, чрез което “ограниченият живот се възвисява до безкрайния”. Хегел е категоричен, че “никой човек не е толкова развален, загинал и лош, и никой не е чак толкова презрян, та в него напълно да отсъства религиозното чувство”, което може да се изразява дори чрез страх, гняв, мъка, ненавист или копнеж. След него Юнг поддържа истинността на духовната себеидентичност и религиозност чрез “*архетипа себесност и архетипа на Божия образ*” /161, с. 392-402, Jung /.Теориите на Соловьев за божествения източник на религията, на Шестов за единството на “*Атина и Йерусалим*” /136/, на Шмидт – етнографските доказателства в подкрепа на изначалния монотеизъм (Пенов, 72, гл. IV, §1, §6 ; 78, гл. IV).

5/ Религията е **същностна** характеристика на културата и в случая на *европейската*, която несъмнено има *юдео-християнски и елино-римски* основания със *съвременно съдържание*.

От 1996 г. насам се появиха многочислени изследвания като “The Desecularization of the World” или “Възраждащата се религия и световната политика”/ 98, съст. Питър Л.Бъргър / в противовес на по-остарелите тенденции към секуларизация. Не така обаче стоят нещата с **антиклерикализма**, който вече се е възродил, както се вижда в другите параграфи на настоящия труд и според другите наши публикации. Основният *проблем* според нас се състои в това: *Какъв тип светоглед и система от ценности изповядват крайните субекти или споделят обществата и социалните групи?*

При над 2000 вероизповедания в Сев.Америка, в *съвременна Европа* /началото на XXI в./ са представени около 600 основни активно-действащи вероизповедания и деноминации. От тях само десетина основни направления са собствено европейски или тясно

свързани с историческото развитие на континента и/или светите земи на Ближкия Изток: **1/ Ортодоксалният Юдаизъм** и възникналото в Европа през 18 век *консервативно* направление – на *хасидизма*, което днес се връща през САЩ като движение *ХАБАД*. **2/ Източно православно изповедание** на християнството, оформило се в територията на Византия - от IV до XI век и развило се до XVI в. на Балканите и в Русия. **3/ Католическо изповедание** на християнството, възникнало между VII и XI век и доразвивало се чак до II Ватикански събор 1961- 65 г. **4/ Протестантско изповедание** на християнството, възникнало през XVI в. като Лутеранство /с неговия песимизъм /, Цвинглианство/с рационализъм и буквоядство/ и Калвинизъм /с невъзможната комбинация от оптимистичен, но мрачен тоталитаризъм /. Днес то се е *клонирало* до десетки направления и стотици секти, от които над 90% са американски: адвентисти, армия на спасението, божествени събрания, божии църкви, библейски църкви, братска църква, епископални църкви, квакери, менонити, моравци, назаретяни, петдесетници, реформисти, светители, ученици христови, християнски и мисионерски сдружения, четвероевангелисти, християнски мисионерски съюз и т.н. Активни са и доста *харизматици* като Евангелската петдесятна църква; Адвентисти от седмия ден, Евангелски и Реформирани; Епископална църква, Мормони или “Църква на Исуса Христа и на светиите от последния ден”, като чисто “самочинни сборища” /по св.Василий Велики/ и с неевропейски дух. **5/ Англиканство** - възниква също през XVI в. и се развива като особено съчетание от идеи и практики на католицизма, протестантизма и даже на православието. То, обаче, си остава част от класическа Реформация. В последствие през периода 17-20 век се формират още няколко собствено европейски религиозно църковни движения като презвитерианство, конгрегационизъм, методизъм /вид протестантизъм създаден от братята Уесли на основата на англиканството/, баптизъм. **6/** При наличието на 20 милиона мюсюлмани, постоянно живеещи в Европа вече, може да се смята, че и **ислямът** от умереното сунитско направление се бори за право да стане европейска традиция. Негов най-силен изразител е 75 милионната република Турция, която служи и като щит за Балканите и Европа от крайния шиизъм на Иран и движението на уахабиите, спонсорирано от Саудитска Арабия.

Евроазийските религиозно-културни паметници имат само аналогия с културата и религията на американските индианци-особено с тази на майте /Лунно-Слънчев календар, напр./ *Антропологически и социокултурно съвременните европейци*, т.е. народите и държавите между Британските острови и Русия, между Скандинавския п-в и Пиренеите, Апенините и Балканите, са свързани биологично, психологично и културно с народите и културите в Северна Африка, Азиатската територия на Русия, Тибет, Индия, Иран и Близкия Изток, както и, разбира се, с по-древното население на Европейския континент. С най-голямо значение са цивилизациите на древен Египет и Месопотамия, древните Елада и Рим, вкл. Византия. В случая, и напълно заслужено, *особено значение се придава на светите земи в Палестина и Израел*. Пряко доказателство за **единството на юдейската, халдейската и собствено европейската култура** е в използването на **смесени типове календари**. Това е било необходимо, защото докато Слънчевата година има 365,25 денонощия /което се изравнява с една високосна на всеки 4 г. /, то лунните са имали или 13 месеца /напр. Рим до Юлианския календар/ 369 - 375 денонощия и подвижна Н. Г./ или 12 месеца по 29.5, т.е. по 29 и 30 дни. Изравняването ставало с 13-ти месец "иди". Сумарно това дава винаги разлика /354 /. Факт е и неравномерността на лунното движение и оттам сложността на циклите.

Много съществена е и една друга приемственост или **филиация на идеи и духовна детерминация** върху собствено културното наследство, а не само върху материалната форма на цивилизациите. Става дума за: *съдържанието на културата, психичните детерминанти и системите от ценности на световните религии и стотици поколения от хора и етноси*. Т.напр. най-древната монотеистична религия - юдаизмът има **трансцендентно-иманентна система от ценности**. Психичните установки предполагат собствена активност и ценност на личността и етнорелигиозната общност. Казано на религиозен език, Господ-Бог е дал категоричния императив чрез свещената Тора на богоизбрания народ. Неговата световна функция е да бъде *светлината на света и образец за други народи*. Същевременно трансцендентният модел не предполага лишаване от собствена активност, нито от материални блага, като все пак духовните ценности би трябвало да са водеща детерминанта.

Безспорно е значението на юдаизма и в *летоброенето*. Т.напр. от 29.9.2011 г. до 17 септ./Рош Ашана/ 2012 тече 5772 г. От една страна, и в християнството църковната Нова Година започва през м. септември. От др. страна, християнският календар е Слънчев - за разлика от Китайския лунен календар - "*тай-чу-ли*" (4649 г.), който се коригира със слънчевите цикли или ислямския-изцяло лунен /1433 г.според сунитите /. Не следва да пренебрегваме безспорните египетски или халдейски, както и персийски – напр. чрез митраизма, влияния върху християнството. Факт е обаче, че християнският календар е Слънчев, какъвто е и един от вариантите на майте, ацтеките и инките – за разлика от Лунния и Лунно-Слънчевия календар на майте. Слънчевият също има 365 дни, докато другите имат разлика от 5,25 дни и 12 години за 1 период. При този календар на майте мерната единица се основава на двайсетична система: месеци /уинал от 20 дни/; двайсетилетия /*катуни*/и *бактуни* от по 20 катуна или 144 000 дни. При разликата от 5 дни годишно календарът на майте се изравнява с Григорианския календар през 2012 г.н.е. Напр.,на 20.12.2012/7 Тевет 5773/ кабалистичните числа и букви на няколко световни календара се изравняват: $\aleph * \beth$, при числен израз 10 и 6 (изразяват всички религии и хармонията между духовно и телесно, Бог и свят). На 12,12 и 21.12.2012(28 Кислев- \aleph =символ на Храма, *Бейт Амигдаш* и 8 Тевет 5773), \aleph /символи на Бог/ и \beth /символ на меча/, при числен израз = 11(символ на противоречие и огромна енергия) и 7(символ на кръстопът, спасение, избавление). Според *майте* тогава ще *настъпи нов божествено-космически цикъл*. Вярванията предполагат идването на Космически Пратеник, който ще приведе света в резонанс със състоянието на Универсума. Очаква се и ера на глобална хармонизация с преки контакти и дирижиране на нов духовен цикъл. Доколкото юдео-християнски и кабалистични изчисления относително корелират с някои есхатологични варианти на изповеданията, но сочат тази година не за край на света, а за *революционен преход в нова епоха*, то последният аргумент е по-скоро в подкрепа **на общия световен психологически архетип** или се отива директно в доктрината за *божествените откровения*.

Трябва да се отчете и, че единствено **юдаизмът съчетава по своеобразен начин изчисленията** с лунарни и слънчеви кръгове като: един Лунарен кръг трае 19 години и, съответно, 1 Слънчев кръг има продължителност от 28 години. При всеки лунарен кръг, т.е. на

19 години има пълно съвпадение на датите на лунните фази /Новолуние и следващият празник Рош Ходеш, при който става “очистване на хората” от зловредни влияния, Пълнолуние, I и последна четвърт/. При слънчевия кръг, на всеки 28 години наблюдаваме пълно съвпадение на датите с дните от седмицата. При по-прецизни изчисления се вижда, че на всеки 532 години има пълно съвпадение на лунните и слънчевите цикли. А това число е с висш кабалистичен смисъл – десетката/10/ означава пълнота, единство на Бог и свят, това е и числото на всички религии. Съответно числото се изобразява с буквата “йод”= /י/, а с нея започва Името/*ХаШем*/, чуто от Моше на планината Хорив в Синай, което Име може само да се спелува и се е произнасяло само един път в годината на *Йом Кипур* /празник на изкуплението, Божия Съд и записването в небесната Тора/ от Първосвещеника в “*Хакодеш Хакодашим*” /Светая Светих / на Соломоновия Храм. Единствено и неслучайно в юдейската традиция Б.Име/*Шем* / и категорията *битие* са акроними (יהוה *הויה). Еврейският календар има редуващи се 12 и 13 месеца с нееднакъв брой дни в годината, която винаги се сменя между началото на септември и началото на октомври. По този начин, наложилият се в международните отношения Християнски календар директно съвпада с юдейския не по количество, а по приблизително съответствие - 5761 – 2001, 5765-2005, 5767-2007, 5771 -2011,5772- 2012.

Но, все пак, общоевропейският календар не е прецизен в изходния си пункт, тъй като *Йешуа бен Йосеф*/ Иисус от Назарет/ е роден 4 до 5 г.по-рано от н.е. Ирод Хордос, който възстановил II Храм, е умрял 4 год. пр. н.е., а през 5-та г. пр.н.е. е избил доста роднини на жена си като евентуални конкуренти, като Багос и роднините му, защото “пророци” му предсказали, че бил “баща на бъдещия цар“. Пак той превзел Йерусалим и унищожил наследниците на Макавеите. Съответно Ирод Антипатър /3г.пр.н.е.- 38 г.от н.е./ също започнал царуването си с убийства, вкл. и на 14 деца на бунтовници и младежи-потенциални претенденти за престола /а не както твърди митологията на“14 х. младенци”/. Той е съдил Иисус и отсякъл главата на Йоан-Кръстител, бил свързан с император Тиберий и впоследствие бил екзекутиран от Калигула. След него имало и нов цар Ирод - Агрипа, от 38 г. н.е.- 42/44 сл. Хр. Той е екзекутирал Яков и затворил Петър. Бил поддържан от императорите. Факт е, че всички израелски “царе” или четверовластници /I в. пр. и I в. сл.н.е./ не само

живеели и се възпитавали в Рим, но там след усилено лобирание от диаспората получавали васалната власт. Ако, например, следваме Септуагинта /елинския библейски превод на 70-те, направен по поръчка на Птоломей/, първото Рождество е било в 5704 г. от Сътворението. Още по-прецизният анализ показва, че това са или годините от изгонване на Хаддам и Хева от Едем, или на възстановяването на изначалния монотеизъм от Енос (който пръв споменал по Берешит “*хаШем Адонай Елох*“), а не на Сътворението на света.

При кратък сравнителен анализ с Изтока *популярно* се твърди, че *стилът на мислене*, както и начинът на живот на будиста, хиндуиста, конфуцианеца или шинтоиста се различава като светоглед и *методология* от тези на европейеца. Ще установим, че има съществени, но не винаги фундаментални различия между Запада и Далечния Изток. Ще направим уговорката, че това знание - базирано на контрадикцията и изключеното трето - е **релационно, несистемно и, следователно, неистинно**. Далекосточните култури са на възраст 13 до 20 века преди Р.Хр. с изключение на доконфуциански Китай – 2400 години пр. н.е.. Например: Ако изучаваме религията и философията на древна Япония с концепцията за Абсолюта/тайгьоку/ и йерархично-пирамидалната система от божества, няма да намерим принципни противоречия с европейското мислене. Ако изходим от монолатризма на протобългарите/бог Тенгри в историческата им родина/ или от хиндуизма – Брахма, Вишну, Шива и „тримурити“, по скоро ще заключим, че почти по едно и също време възникнат потребност от осъзнаване на монотеизма или монолатрията. През 8 в. пр.н.е.(600 г.след Моше) в Средния Изток-древна Персия се появява концепцията за върховния Бог – Ахура Мазда/ букв. *Мъдрият Господар*/. Концепцията от ранната династия на Ахеменидите включва и понятието за Амеша Спента /Господ Премъдри/. Доктрината се развива до дуализъм между Ормузд/ Пехлеви/ и злия Ариман/Ангхра Майню/. По-късно около 6 в. пр. н. е. се оформя Зороастризмът и мистериите на Митра /съгласие, устройство – както на социалния, така и на природния порядък/, които повлияват християнството. Относно популярните аналогии и контрадикции Запад-Изток, ще припомним, че според сериозни български автори в Упанишадите /Петрова, 226, гл.7.1/“Отношенията на човека с Бога нямат характер на обмен на блага и дарове, а метафизичен характер на постигане на истината за същността на Бога и човека“, а “Стремежът към себепознание и

себетрансформация е...стремеж на човека към свободен и неограничен контракт с цялата вселена“(Петрова,226- с.198). За релацията Изток-Запад ще направим следните изводи:

Крайният резултат, независимо дали има човек, който е “другар или съсъд Божий”, ”образ и подобие на Бога/ангелите” или е съдбовно подчинен на принципа на *кармата*; исторически *прогресист с филиация* на идеи или *подвластен на циклично повтаряща се история* с вътрешно развитие, е **сходен: Морално-волевите, познавателни, дейностни и духовните усилия водят до онтологично усъвършенстване.** При юдео-християнството и в исляма йерархията на ума е по-строга пирамидална. Остава и различната онтологична акцентуация, с приложение в етиката/ 226/, което няма да анализираме: На *Изток* човек се стреми да бъде повече *в хармония със света* /като негова част/ и да се слее с Абсолюта. Напр. в Япония сливането на традиционния синтоизъм с дзен води до запазване на йерархично-пирамидалната концепция: Тайгюку /Абсолют/, Слънчева богиня-Аматерасу, по-низши богове и Микадо /императорът/. Следват духовете на дедите – ками и социалната структура на японското общество. Тук, обаче може да се открие общ човешки архетип с Европа. Именно Богът като Творец и Разпоредител и йерархията от “небесни чинове” опосредства отношението човек-свят на Запад. И в този случай “тихият ум си е винаги у дома” /143, 144/. Само че казаното за Япония не е валидно за целия Далечен Изток. Освен това противопоставянето Изток-Запад **не е истинно знание, а само релационни съждения.** Те водят до **умозаклучения за съотношения**, в чиито термини е подпхнато индуктивно съдържание. Такива изводи **нямат системен** характер и не разкриват природата на нещата.

§2: Миракулност и филиация на идеи: юдаизъм, елинизъм, и християнство: За всеки специалист е лесно доказуемо становището, че без юдаизма *няма и не може да има* християнство. Съдържателното разглеждане и на Ал-Корана ясно показва, че той е комбинация от силно идеологизирани, етнизирани и фолклоризирани мотиви на Библията, където Ной става Нух, Авраам става Ибрахим, Шломо /Соломон/-Сюлейман, Моше или Моисей – се транскрибира в Муса, цар Давид в Даут, съотв. Иисус /Йехошуа/ и Мария – в Иса и Мириам, като във всички тези случаи статутът на библейските персонажи е понижен или поне преработен. В историята, културологията и дори в разработките по юдаизъм добре са проследени юдео-

елинските взаимодействия и социокултурни влияния, започвайки с Александър Македонски и през III - I пр. н.е. и I-II в. сл. Р.Хр. Самата Библия като един единен сборник става факт в превода си на гръцки, известен като "Превод на Седемдесетте" или Септуагинта. Има авторите-юдеи като Филон Александрийски /25 г. до Р. Хр. - 50 г. сл. Р.Хр. /, които концептуално съчетават Платон, а М.Маймонид и Аристотел с идеите на Моше от Тората. Само секуларизирано пригодената история може да твърди, че за пръв път религиозен култ имало преди около 5000 г. в Месопотамия и в древен Египет. Сигурно е едно: От първия ден на еврейския календар /а фактически много по-дълго – от Сътворението на човека, който познавал Създателя си-*IA,EL* / е имало *религиозен култ*. И така: **Юдаизмът** възниква като *монотеистична, миракулна, екзистенциално значима за личността, националноконсолидираща, психично-интегрираща и с общочовешки елементи религия*. В юдаизма религията интегрира етноса, създава държавата, формира и личността. Но това е станало преди около 3 500 години, докато факт е, че в съвременната археология се появяват цели културни пластове, като че ли масово и възникнали изведнъж преди около 6000 до 8 000 години. Но в юдаизма, и само там, са тясно преплетени етносът, доктрина на религиозният култ, създаването на църквата като религиозна общност и като институция, единството на религиозното и светското, на морала и правото, т.е. на лице е едно пълноценно вероизповедание. Бидейки свидетели и участници в теофании и чудеса, древните евреи, колкото правят своята история, толкова създават Църквата, чрез която народът става единна нация, основополагат трансцендентно-иманентното **начало** в световната **история**.

За разлика от всички други, предшестваци и по-късно възникнали религии, *юдаизмът* възниква по един особен, нестандартен, неординарен начин. Той е излизане от онтологично западащата самодетерминация на старите цивилизации и се извежда с директна трансцендента свръхдетерминирана свобода. Става дума за нарушаване на социално-материалната рутина и за възникване на **принципно новото**: *Първо*, чудото самодетерминира себе си и преминава от свръхбитие в наличното битие чрез директното действие на нетленни божествени енергии /Тора, Кетувим, Невиим, и Исихазмът/. *Второ*, чрез прехода от по-висши *сефироти* /повече от „сефирот“=сфера, но при общ корен със "сефер"- книга/ към понизши, или от "кетер" /короната / към "малкут" /началното царство/

става верификация и основаване на принципно новото в действителността и в наличното битие. Т.е. юдейската религия, възниквайки като неординарно събитие, води след себе си няколко следствия. Тези следствия са изходен пункт за другите религии: *Но при тях се тръгва от готова доктрина*, а не както е при юдаизма. Всички останали религии, без християнството, впоследствие търсят социално, културно и/или политическо приложение на доктрината, както и точните форми на религиозния култ и структурата на църковната институция. *Ставането на оригиналната религия*, каквато безспорно е юдаизмът, води след себе си **тотална промяна на езичеството**, взаимодейства с древногръцката класика и закономерно поражда *еманации* като християнството и даже исляма.

I. Ако се върнем към *елементите на религията*, ще установим :
1/ Първи по значение са *теофаниите* –на планината Хорив в Синай /Изход 33:30 /, а нека не се забравя, че пред Адам и Ева е имало несекващи теофании в Едем. Такава е и стълбата на Яков, Авраам, който бил включен в „*хаверим ле Елох*”/“приятели на Бога”/, Ной (Бит. гл. 6). Така са разкрити и персонажи като Сатаната (в исляма – *шейтан* /Йов 1, Исая 14 гл. /). **2/** Втори по значения са **откровенията**, напр. във всички книги на Пророците /*Невиим*/. **3/** На трето, но не и последно място, е самата *еврейска история* /книгите на Писанията- *Кетувим*/, както и пророчествата /*Невиим*/, свързани със съдбата на Израел, народа му и световната история (прор. Даниил /гл. 8-12/, Йезекиил /38-39/, Исая /7-9,60/, Ездра; Псалми) . **4/** Не на последно място по значение, макар и по време да са, са събитията около **възникването и историята на християнската религия**: Теофаниите на християнството, поне най-важните са: Богоявлението на р. Йордан /Мат.3/, Теофания на Таворската планина или Преображение Господне /Марк, Лука 9/. За най-висша теофания в християнството се смята самото Боговъплъщение или свръхестествено-естественото конституиране на *Бого+Човека*, когато безкрайният Бог приема крайния човек и го прави *духовен гражданин на Небесното Царство*, особено след Възкресението. Сред възможните теофании и сигурни откровения, или съчетания от двете, могат да се смятат и сюжетите от непризнатите за канонични ”Книги на Енох” (“Енох, който бе на 365 г.”/ колкото са дните в една средна календарна година/ и ”ходи по Бога и изчезна, понеже Бог го взе” –Берешит, Битие 5:24, Откровението и III книга на Ездра).

II. Съдържателните компоненти на религията включват:

1/ Религиозен култ. 2/ Теология и религиозна философия. 3/ Религиозно изкуство. 4/ Клир и миряни, трансцендентност-иманентност, медиация. 5/ *Отношенията: религия- личност-общество* / вкл. празници и календари/ и *църква-държава*. 6/ Важно за нас е отношението религия и наука, значението на религиозния мироглед за личността, обществото и в международните отношения. А филиацията на идеи при единството на форма и материя убедително показва, че *Европа е с предимно юдео-елинско-римски и християнски корени, а християнството е невъзможно без юдаизма.*

§3: Десекуларизацията на света:

Свещеното Писание предлага контрадикции от типа: “Всевишният владичествова в човешкото царство и го дава, комуто си иска” /Даниел, 4:14/ & “Не можеше да съществува дело на човешко творение там, дето начеваше да се показва градът на Всевишния” /Ездра,10-14/: **Разрешаване на противоречието** - през *единството в основанието и промяна на субекта чрез изменение на някои от предикатите му* - е смисълът на секуларизацията и *десекуларизацията* като постоянна тенденция в световната история, каквото и да казват тук и сега, този или онзи краен и ограничен субект. Напр., съвременният европейски религиозен етос не е нито клерикален, нито светски. Докато по концепция абрахамистичните религии традиционно подхождат така:

В *юдаизма* религиозното и светското са едно общо *множество*, в което елементите на *две подмножества* са така примесени, че трудно се различават. В *християнството* има изразена контрапозиция – приятелят на света е ”враг на Бога”. Двете множества са ясно изразени, като в различните направления имат различно общо подмножество. То е най-голямо в класическите протестантски общности. В *исляма* светското по идея трябва тотално да се подчини на религиозното, пример за което е шариатът.

Моделът на *десекуларизация* на света е зависим от социалните групи и индивидите, а те са свързани с няколко различни детерминанти и интерпретация на същите: На първо място не трябва да се пренебрегват *собствените атрибути на човешкия дух и качествените свойства на психичния живот*. **Човекът** има **изконни атрибути**, които косвено са телесно детерминирани, но социално и информационно могат да се катализират, като **тоталност на себестността, качествена определеност, идеалност**, т.е. пряко неучастие в

материални процеси на физиологията и **автономност** спрямо обектите на познание, **интенционалност**/ по Брентано/, **спонтанна активност**, **релационна насоченост към обекта**, **способност за избор на инвариантно мислене и поведение** или **свобода**, **творчество** или **създаване на принципно новото**, **стремеж към цялостност**, което на ниво **психика** е **стремеж към интеграция на личността**, **инвариантност на субекта спрямо информацията и собствена активност**/ отчитана със скорост и количество информация/ при обработката и ‘ в зависимост от придаваното и ‘ **субективно значение** /Пенов, 70 - гл. III-IV/.

Започвайки с календара и завършвайки с ценностната система на юдео-християнството, концепцията може да се изрази и със сентенцията: *Това, което идва от Йерусалим, е Истина за духа*, а това, което е от Вавилон е истина на *плътта*. В тази сентенция е заложен основният проблем на всяко епистемологично неподготвено и недидалектическо мислене - *невъзможност да се съчетават реални противоречия* или да се **разрешават** в полза на **нещо трето, което ги субординира в по-цялостна система**.

Независимо дали осъзнава *недостатъчното основание* на всяко крайно или ограничено битие, дали търси *пълната детерминационна картина* или се ограничава с “бръснача на Окам” /който сам се нуждае от бръснене/, *човекът е екзистенциално неспокоен в биването си тук и сега*. Той чувства, че, бидейки “за себе си”, понякога си носи временни изгоди, но у него остава празнотата или невъзможността да има завършеност и основание като “*битие в себе си и за себе си*”. Освен това всеки субект е носител на: вродени идеи, онтични ейдоси, писмо на Твореца или всеобщност на архетиповете за “азовост” и за “Божия Образ”, както и множество от качествено предетерминирани съдържания под формата на **символи** - мандала, кръг, пирамида, триъгълник, равностраничен кръст, пентаграма, квадрат, стълба /Виж: С.Пенов, 72 гл. II – § 3; гл.V, § 4 /. Това са прозрели много преди нас мистичните братства на херметиците, питагорейците, йесеите, монасите-исихасти и т.н. Дори в синдрома “човекът като социално животно” има копнеж по **потвърждаване от нещо извън субекта**, което да бъде по-авторитетно, с достатъчно основание или поне с по-голяма онтологична пълнота от крайното, което винаги и по силата на своята природа търси съюз с безкрайното.

По-същественото е, че Декарт и следващите поколения философи се връщат назад спрямо юдео-християнството. Те не разбират, както и секуларизираната част от обществото, че Бог и само Той “е това, което може да се мисли само като **съществуващо, това чието понятие съдържа в себе си битието**”, казва Хегел. И действително, понятията за “Бог” и духовния “Аз” /себесност/ са толкова богати по съдържание, че несъмнено съдържат в обема си бедното съдържание на понятието “*битието*”. ”Тривиалната критика”, пише основателно Хегел /§ 51/, на *единството на битието, Бога и “Аз”-а*, не може да игнорира и лесно да унищожи “**абсолютната неразделност на битие, Бог и понятие**”, защото при движението на понятията мисълта се саморазвива по принципите:1/ Възхождение от теоретичната абстракция към мисловно конкретното, и 2/ При срещането на *противоречащи* се твърдения и противоположни понятия “да се провери дали *едното от тях не е истина и за другото* или, дали *нещо трето не е истина и за двете*” /108 , с. 225 и 365/.

Пример за **идеална детерминация** и даже за трансцендентализация са случаите, когато отделна личност, група съмишленици и социална група или дори цял един народ са готови да жертват биологичното си оцеляване, материално благополучие и социален “просперитет” заради *идеали*?! . Саможертвата, която са извършили защитниците на крепостта Масада /72-3 г. от н. е./, е не по-малко значим подвиг от този на спартанците на цар Леонид. Само че той не е националистичен израз, а израз на принадлежност към Първия народ на Божественото Откровение. Още по-недвусмислен пример ни дава М.Щерн (104-”Периодът на II Храм”): “След деспотичния декрет (/забрана на религията от Антиох Епифант през 167 г. пр. н.е.=/б.м./) започнали гонения, подобни на които еврейската история до този момент не е познавала...Въпреки очакванията на царя, по-голямата част от народа останала вярна на своите религиозни завети. *За пръв път в историята на човечеството народните маси проявили готовност за саможертва в името на идея, и поведението на “хасидите”*, т.е. ревностните привърженици на традиционното благочестие, и мъченици–предани на завета на прадедите...послужило на следващите поколения–на евреите, а и на неевреите–за пример на самоотверженост и мъжество” в името на първата в света монотеистична религия–юдаизмът. Периодът I-IV в. също е изпълнен с историята на християнските мъченици, които са не по-малко показателни.

През XXI в. човешката цивилизация се гордее не само с материалната страна на културата си, но и с международните норми на правото, с държавното и частното право, както и разбира се с “хуманистичен” морал. Малцина си дават сметка обаче, че в основата на правото и морала стои не друго, а *събитията на планината Хорив в Синай*, на което съответства празникът *Шавуот* или Петдесетницата на Моше /Моисей, който получил скрижалите с 10-те Божии Заповеди и записал текста на Тората с 613 предписания. Както за юдеите, така и за християните, а в голяма степен и за мюсюлманите, моралният и юридически закон е даден именно там, без, разбира се, да омаловажаваме приложенията от Новия Завет и тези от Ал-Корана. Фактически единството от морални норми, право и ценности чрез 613 Заповеди в Тората е с 1000 години по-старо от римското право. И като се има пред вид, че то е разработвано в Библейския период, периода на II и реконструирания III Храм, в Талмудическия период /I в. пр. н.е. - VII в. сл. Р.Хр./, доразвивано през Средновековието и дори в епохата на Новото време, още повече натежава следното: В метрополията – Рим е имало голяма еврейска диаспора, която наред с елините се е отличавала със своята начетеност. Те, заедно с египтяни и вавилонци, са членували в различните римски колегии, като сред съветниците на сенаторите и императора е имало десетки образовани юдеи. Ето защо *връзката на Европа с юдаизма и елинизма* е извън всякакво съмнение, поне толкова, колкото е с християнството. Самото християнство, пък, възниква като юдейска деноминация и отделяйки се едва през 4-ти век, става държавна религия на Римската империя и остава такава за много европейски народи чак до 21 век. Днес при само 25, 16% от населението на света, които са без религия или атеисти – светът през XXI век не може да е *секуларизиран*, а за останалите е обратното - той вече *се десекуларизира, но явни антиклерикални тенденции*.

За отбелязване са още две заключения: Според Л.Бъргър “незападният свят” /има пред вид извън Западна и Централна Европа - б.м./ “е все така яростно религиозен, както всякога”/с. 112/ и това важи най-много за ислямските страни, будизма, за Южна Америка, като остава спорно за САЩ. Твърдението се доказва не само от ислямския фундаментализъм, възраждането на държавата Израел, но и от будистките страни. Т.напр. пълна подкрепа на идеята за *десекуларизация* са фактите на: преследвания и притеснения за други

религии в преобладаващо будистки страни като Лаос, Тайланд, Бирма и агресивност на ислямски групи от Америка до Китай, религиозните конфликти в централна Африка, Близкия и Далечния Изток. Според Даниел Е-Лежер “религията се явява като *колективна памет*”. Може да добавим, че устойчиви са само тези народи и страни, в които има преобладаваща, традиционна, добре позната на гражданите и за предпочитане монотеистична религия, която се е доказала на дело. Освен това в релационната сфера религия-общество в страните от Великобритания до Русия и от Израел до Швеция и Норвегия религиозното образование/без Франция/ и отношенията църква-държава са законодателно закрепени в различни форми.

“Глобалната религиозна сцена” според П. Бъргър се характеризира с провал на “експериментите със секуларизираната религия”. На голямата, геостратегическа религиозна сцена именно консервативните, ортодоксалните или традиционните движения са почти навсякъде в подем”. В САЩ картината е друга и там Католическата Църква се принуди да спре политиката на “зазиданите прозорци”. Настъпи и “залезът” на традиционния класически протестантизъм в полза на евангелизма, т.е. на сектите и на религията като бизнес или харизматика /б.м. – СП /. Същевременно “религиозни движения и институции, вложили огромни усилия да се приспособят към така схванатата модерност, почти навсякъде са в упадък”. Фактически в подем /извън бизнеса и харизмата / са само **консерваторите**, ортодоксите и традиционалистите. Т.напр., голям успех имат: “консервативният тласък на Йоан Павел II”, “забележително възраждащата се Православна Църква в Русия”, “бързо нарастващите еврейски групи, и в Израел, и в диаспората, които са ортодоксални”, енергичният подем на консервативна религия в исляма, индуизма, будизма, ..., шинто в Япония и сикхизъм в Индия”/98-с.16-17/. *Заключението* на Бъргър изцяло съвпада с моята теза, че *съществува силна религиозна страст, връщане към авторитета и традиционните източници*, а това почти не зависи от културните граници и норми. Ако *синтезираме* мненията на Далай Лама и кард. Ратцингер, /с. 26/ с нашата концепция , ще направим два извода: 1/ Всяка култура, която се опитва да мине без **трансцендентното** е твърде несериозна и плитка. 2/ *Човечеството* винаги се е характеризирало с *религиозен импулс*, търсене не само на смисъла, който да надхвърля ограничеността на емпиризма, наивния реализъм и биологизма, но и

нещо повече: *Религията и копнежът по трансцендентното са иманентно присъщи на всеки човек, дори когато той ясно не осъзнава това.* В последният случай модернистите казват, че личността има някакъв “Екзистенциален проблем”. *Методологически ефективната и цялостна теория не може да не бъде философска, защото:*

1/ Изследванията по религия са изследвания върху **реален проблем** от най-висша степен на сложност и неотменна необходимост. 2/ Всеки **едностранчив подход** на теолога, психолога, историка, социолога или естественика **не може да синтезира** цялостна и последователна **система**. Истинното знание има системен характер и многобройни пластове и нива, а като такава, то е собствено философско.

И така, откъсването на Европа, дори и на думи, от юдео-християнството, от гръко-римската и собствено езическата си култура с цялото наследство на друиди, траки, викинг и т.н., е опит за “умозаклучение без предпоставки”. **Противопоставянето** между християнството и юдаизма е заемане на позицията на **отрицание на самото основание**, при което няма **синтез** на нещо ново, а следователно е невъзможно развитие. **Голоото отрицание** от страна на **исляма** е равносилно на смърт и загуба на всички **атрибутивни предикати** от субекта, който решава да остави само **акциденталните**. Субектът и предикатът могат да си сменят местата, но те „не изчезват безследно”, пише и Хегел /§ 170 и сл. /.

Но колкото **филиацията на идеи, преминавайки през формите на тройното умозаклучение**, да е съществена, тя все пак **се нуждае** и от **създаването на новото**. От една страна, **новото** е **предикат**, който се придобива от вече **съществуващ субект** или субекти с други предикати и новият се придобива на основата на единство и различие, а не чрез унищожение на общия субект. От друга страна, новото е диалектичен **синтез** и саморазвитие, при което без **свободата и творчеството** не е възможна никаква детерминация. Субстанциалното единство на обществото, запазвайки единството в същността, се развива и е в непрекъснат процес: ”Световният дух, казва Хегел, е изкомандвал времето напред и то се движи като непреодолима фаланга, някои се съпротивляват..., но цялото се движи... и помита всичко пред себе си” /Цит.: Г. Гегел. Работы разных лет, т. 2 , с. 357./*.

Само че: с **прибавянето и отнемането на предикати и смяната на местата на относително значимите субект-предикати, нещата се променят с цел** себепознание, взаимодействие и творчество до

пълно изчерпване на почти *безкрайните възможности* в посока **от по-силната към по-слабата модалност** /необходимо-действително - възможно/. За познанието на крайния субект и в човешката практика движението се извършва обратно на онтологичния ред, т.е. от възможното към необходимото с цел хората и обществото да станат други, оставайки и същите, но по-добри и по-съвършени. Това е пътят на осъзнаване на *диалектичката логика*, която води до все **пълноценно съответствие между битие и понятие, субект и предикат, налична реализация и идея**. Именно затова *религията* е “последната и най-висша сфера на човешкото съзнание, било то мнение, воля, представа, знание или познание, тя е абсолютният резултат, такава област, в която човек навлиза като в областта на **абсолютната истина**”/ Хегел -”Философия на религията”, Т.1, с. 247/.

В гл.VII “Диалектиката на юдео-християнския светоглед” са анализирани *същността на юдейския и на християнския светоглед* и тяхното социокултурно и персонално съвременно значение.

През цялото Средновековие новите политически и икономически субекти действат по пътя на **нихилистичното отрицание**, преследвайки не само представителите на юдаизма, но и всяко инакомислие и опит за алтернативно духовно влияние. Съединените с държавата, управляващи я или зависими от нея църкви се стараят да **прекъснат филиацията на идеи**, *развитието чрез разрешаване на противоречия*, връзката на необходимостта със *свободата и творчеството* на принципно новото, научното познание и дори основанието като подменят същността с качества. От тук, лесно са обясними кръстоносните походи, инквизицията, масовите репресии в католическите страни и периодичните такива в православните. Днес пример за веротърпимост и самодостатъчност дават тъкмо **юдаизмът**, който няма мисионерство и, заедно с **будизма**, от поне 2500 години, и **православието** не са проявявали нито военна, нито религиозна експанзия. Практическото *разрешаване на противоречието* религиозно-светско, *личностен синтез и обществен прогрес* е възможно. Начална реализация в наличното битие и духовния строй на обществото на *принципите на диалектичката логика* и **синтез на противоречиви множества** намираме и в принципите на възродения Израел. От една страна, държавата е светска, но, от друга страна, тя почита религиозните

празници и влита концепцията на юдаизма в общия социокултурен фон. Съответно религиозните институции не се намесват пряко в политиката, а влияят по един социокултурен начин върху държавата. Идеята за религиозното и светското като противоречие или като тъждество отдавна е **преодоляна** чрез възпитанието и образованието от една страна, а и чрез плурализма на мнения, личната свобода, включването на религията в науката и прогреса, от друга. Така **тезата и антитезата вече са снети като предикати в нещо трето**, което е **онтично** предположен **общ субект**, а **гносеологично и социокултурно** е постигнат **синтез** на цивилизацията от личности, в която има място за всички хора и религии, за наука, философия, материален просперитет, при лична отговорност, съпричастност, свобода и духовно творчество.

За разлика от обкръжението си, **юдаизмът** исторически е развил **стройна монотеистична система**, в която се открояват **трансцендентността на Бога** с изключителното му **всеприсъствие** при еврейския народ и **йерархията на битието**. В тайната “доктрина *Кабалах*” се доразвива религиозно-философската и мистична концепция за Бога, световите, наличното битие и човека, които правят възможен естествения преход към християнството. **Много от проблемите и концепциите**, за които ние мислим, че са езически или поне собствено християнска философия, са или *юдейски*, или са родени от **взаимодействието** юдаизъм – християнство – ислям – езическа религиозна/ идеалистическа философия. Що се отнася до **религиозната философия на юдаизма**, тя не се развива в изолирана среда. Тя има *две школи и три направления*. **Източната школа** / Ханан бен Давид /VIII в./, има две направления – Месопотамско и Византийско, които в основата си са неоплатонически. Те признавали онтологичния тип доказателство и свеждали космологичните, телеологичните и моралните доказателства към него като частни случаи. **Западната школа** е предимно неоаристотелианска.: Моше /Моисей/ Маймонид /XII в./, Йехуда Халеви и Авраам бен Давид. Те извеждали битието на Бога с помощта на космологични доказателства. Някои от по-значимите религиозни философи на юдаизма/ като Моше Маймонид и Соломон Габирол- неоплатоник 11 в./ са оставили дълбока следа и са повлияли световната религиозно - философска мисъл. *Бахиа ибн Пакуда* /също 11 в./ *съединил юдаизма с платонизма и християнството*.

Благодарение на *Моисей Менделсон* - XVIII в. колосите на немската класическа философия като *Кант* и *Хегел* радикално променили отношението си към юдаизма. А дълбокият смисъл на “*дървото сефирот*” се състои в закодирана или по-скоро истински езотерична философска картина или мироглед чрез **диалектическа система от категории, букви и числа**. Буквално закодираното значение за специалисти е било недостъпно за непосветения и любопитния – напр. “*Кетер*”/корона/ значи и “*пълно битие*” / за разлика от *авайя*- всяко битие /, а “*малкут*” обозначава многообразието на налично битие –*йеш* /имане, наличност, присъствие/, докато “*ас/зия*” е западането на битието, поради “изтощаване” и откъсване от божествените триади или неучастие в благо, т.е. зло. Същевременно *триадата е неформална*, **трите триади са субекти в едно, а предикати в друго отношение и се отнасят като субект-предикати и субекти и обекти**, както помежду си ,така и спрямо **абсолютното като субстанция и субект**. Това абсолютно няма собствено, а чрез тях е представено в наличното битие на преходния свят – *малхут* или началното царство. Там разрешаваните противоречия са най-много и пътят е най-дълъг. *Висшето и низшето* са не само субект и предикат, но и *епистемодейностен субект и обект*, които *разменят местата си според отношението и прехода* като *низше и висше*. Тези принципи заедно с идеята за взаимопреход, взаимодействие, развитие и свобода на избора са една **дълбока диалектическа система** – предтеча на завършената философски Хегелова система.

Самият **юдео-християнски светоглед** представлява единство в различието и е цялостен не само със свещените книги на религиозния култ и догма, но и с религиозната философия на юдаизма, западното и източното християнство. **Методологически** Християнският светоглед следва юдейския и се развива така: **1/**Доказателства в полза на Сврѣхбитието и тоталното всеприсъствие по необходимост на Бога. **2/** Системата на Универсума се основава на **Първите**, а не на последните принципи и преминава през йерархията на битието. **3/** Разглеждат се сврѣхчовешките интелигенции, като на практика те са 9 степени на ангелските чинове, съответно 10 в юдаизма като за 10-та степен се смята човечеството в състоянието на психофизична конституция “тук и сега”.**4/** Дава се примат на *автономната човешка духовна природа* като медиатор между двата свята и втори централен

пункт за изследване. **5/** Следва разглеждането на отношението дух-душа-тяло и де факто е въведена *трихотомия* на човешката природа. **6/** Изясняват се съдържанието и смисълът на **категоричните императиви в Божиите Заповеди** и посланията на медиаторите /ангели и пророци/. **7/** Следва определяне на идеала за “*подражание на Бога и на синовете божии*”, парадигмата на Спасението, животът след смъртта в отвъдното, съдбата на личността. **8/** На по-заден план остават междуличностните отношения, но и те са регламентирани като социални закони и тенденции на основата на законите на духовното или на смесения тип битие. **9/** Предпоследни са изискванията на природната среда и биологичната природа на човека. **10/** Последни в методологичния ред се извеждат икономическите и политическите принципи с техните социални структури и функции.

В юдео-християнство има два принципа, без които тези религии са невъзможни. И за двата вида религиозна философия центърът на внимание е съсредоточен около концепцията за Бога и природата на човека. Освен наши изследвания, по въпроса има няколко авторитетни философи и теолози през XX-XXI в. От православните това са еп. Калистос Уеар, поддържащ концепцията на креационисткия **панентеизъм**, при който Бог съвместява противоположностите между крайно и безкрайно, голямо и малко, вечно и преходно; “християнската антропология” (42), на която не липсват диалектични елементи при *трихотомичното* обяснение на човека. Други по-известни автори след Хегел, върху които спираме заслужено внимание, са: Уайтхед, англикани като Дейвид Райт, неотомисти като Макар, Гредт, Жилсон, Цициара, Райншадтлер, Маритен и Копъстън.

Съществен момент в религиозната философия *е доктрината за Бога*: Всемогъщият Бог като Абсолютно Свръхбитие без предпоставки, със Собствена непознаваема и недостъпна за сътворените същества Свръхсъщност, с безусловеното си Лично Съществуване, като Чист Акт и Абсолютно-тотален Свръх-Субект, Който притежава безкрайни и неограничени Атрибути, неограничената енергийна мощ, всеведение, свръхзнание и непротяжна, следователно и несъставена от елементи вечност, “**Е**” **абсолютното онтологично начало**. Той сътворява по аналогия, не еднозначно, т.е. на по-ниско онтологично равнище всички възможни и действителни светове. Концепцията *creatio ex nihilo* не е библейска, а екзегетична. Книга Берешит започва с думите „*Берешис боро елохим ес а шамаим ве ес хо*

орец“ (букв.: Изначално станаха/произлязоха от божеството небето и земята). Няма никакви основания да се смята, че Бог се иманентизира. “Ние, както пише и Хегел, познаваме Бога като жив Бог, и още повече като Абсолютен Дух /който е наш познавателен резултат, а онтологически е над духа и материята като *нещо трето*- б.м., Ст.П./ само в Неговата Дейност” /108, с.187/. Има автори - неотомисти, които дори несправедливо обвиняваният Хегел в “ пантеизъм и иманентизъм”/ вж: Макарт, Гредт, Жилсон, Цилиара, Райнцадтлер – 167, 152, 155, 156, 162, 180, 181/ .А според него “**светът е сътворен, сега се сътворява и вечно ще се твори**” /§ 247/. Когато говорим за вечност на света, то това не се отнася до познатата ни природа, защото светът и, още повече множеството от светове, включва ”както духовното, така и природното”.

Ако, например, отстраним онтологичната абсолютност на света, то тогава може да се говори само за хронологична вечност или за Сътворяване като начало на времето и пространството.Тази вечност “излиза пред нас под формата на **запазване на света**” от Бога. Ето защо и Хегел, който *не признава пълна иманентизация* на трансцендентното, ясно казва, че “всяко крайно и ограничено нещо има начало”, но “това начало не е първото”. Поради това светът колкото има начало в онтологичен план, толкова може и да няма хронологично начало, постигаемо със сетивната увереност / сравни: Хегел § 247; Платон, 81 - “Тимей” и “Парменид”; св. Тома, 7 – “За вечността на света ” /. Поради трудността на диалектическия метод и на системата на Хегел, най-добрите аргументи предлага самият той: ” Бог е дейност свободна, отнасяща се към самата себе си, оставаща при себе си...Той Сам е опосредствуване на Самия Себе си...**породеното произведение е нещо друго, а не Бог, то е светът..**Но Бог е Творец само посредством творението / 25 - с. 355, 369, 373, 380 /.

§ 3.3: **Ортодоксалност и псевдодиалектически интерпретации на Тринитарния проблем:**

Според А.Лосев и И.Пунчев “цялата тайна на прехода от античната към християнската философия е скрита в рецепцията на фундаменталната триадичната структура на неоплатонизма, която се състои в йерархичната субординация на трите субстанции – Единното, Умът и душата, които са ипостаси на актуално безкрайното”. В Единното като “актуално безкрайна абстракция” и “отрицателност” античните богове намират своята гибел. А “неоплатоническият прин-

цип може да бъде наречен субстанциален” /238.Лосев, сс. 44-64; 130. Пунчев, с. 39 /. Но, според нас, очевидно *се смесват принципите на платонизма с аристотелизма и томизма*. Само наивно-материалистическо или идеологизирано мислене може да нарече “абстрактни ипостаси” степените на битийстване или на онтична пълнота при еманацията по детерминационна линия: Единно - Ум – Душа – Тяло. Най-малко приляга на неоплатонизма да мисли със субстанциите на аристотелизма и по-късния томизъм.

Робувайки на **предразсъдъците за обратно съотношение между обем и съдържание на понятието и разсъдъчното абстрахиране на данните от сетивния опит**, такива автори изпадат в идеологическа мистификация на диалектическия метод на Хегел. Пунчев неоснователно твърди, че тази “абсолютна отрицателност” се изразява “в схемите на логическите термини – В/ всеобщо / - О/ особено/ - Е/ Единично/”. Следва позоваване на късно-античен автор като Боеций и коментарите му към Порфирий/ с.40/, от които се вади софистичното заключение, че християнската “Троица” следвало да се разглежда чрез термините “род”, ”вид”, “индивид”. Бог се обявява едновременно за “субект” и “обект”, за “мислеща и мислена субективност”/с. 39 /. Тръгва се от невярната предпоставка за “*релационна концепция за св. Троица*”. Авторът си задава външни за християнството въпроси и не познавайки понятията и принципите на юдаизма, които могат да се възприемат и като светотатство: ”Как може една личност да бъде същевременно три личности?” (с. 40). Става ясно, че в категориите е подпъхната и представа от хилеморфизма - “Божествената субективност се разбира като чиста форма, която е абстрахирана от всякаква материя”. Само че, мислейки с категориите на Аристотел и Тома от Аквино, но в схемите на диалектическия материализъм, никак няма да ни се отдаде да разберем платонизма и още по-малко би могло да се интерпретира Хегеловият диалектически метод. По-нататък всякакви позовавания на Дионисий Псевдо-Ареопагит или св. Григорий Богослов няма как да се интерпретират правилно, а направеният извод не може да е системен и професионален: “Единият от Троицата е отрицание на другите Двама и същевременно е тъждествен с тях”. От гледна точка на Аристотеловата логика Пунчев вижда в “тринитарния проблем” един “безусловен дуализъм” и “антиномичен логически израз”/ с.40- 41/. Съвсем нелогично е да се прави извода, че след като отношението “единица – двоица – троица” не работи добре, трябвало

да се премине към “логическите термини В – О – Е /с. 41 /. Накрая, вместо критичните бележки на автори (Янакиев, 240: Релационната триадология на Боеций и учението за Св. Троица.1995), Пунчев използва пример на Абелар за да ни обясни “структурата” на Св.Троица като “троичност на субекта” – “Сократ говорещ, Сократ слушащ и Сократ говорещ и слушащ”. Повечето “диалектически” материалисти така и не могат да схванат, че *проблемът за Св.Троица не се състои* в Средновековния проблем за *универсалиите*. Формулировката на Порфирий за “родовете” и “видовете” в неговите коментари на “Категории” на Аристотел и интерпретацията на Боеций са отправна точка само при споровете между номиналисти, реалисти и концептуалисти особено през 11 и 12 в. Дори ако родовете и видовете съществуват само в единичното или в крайните субекти, интерпретацията на Хегел от И.Пунчев би била псевдодиалектическа: при“ съотношението на логическите термини В – О – Е, всеки от тях, който образува момент на цялото, сам представлява това цяло” В/В-О-Е/- О/В-О-Е/- Е/В-О-Е/ (с.41).

Самият Хегел в цялото си творчество, нито веднъж не се изказва относно абсолютното и вечно Сврѣхбитие, Сврѣх-същност или за Абсолютния Бог “в себе си и за себе си”. Неговите интерпретации само касаят домостроителството /икономи’ята/. В това отношение абсолютното като споделена със света божествена логика е всеобщо. Такова е, напр., казаното в § 161 на “Енциклопедията”/21-23,158 /, от където по-нататък започват разделите за понятие, съждение, умозаключение, снемането на противоречието между субект и обект в идеята, на единството на живота и познанието в “*абсолютната идея*”. А тя е както онтологичната истина на света и човека, така и епистемологичния край и доказателство за абсолютността на Бога. От тук еднозначно следва, че Хегел нито е пантеист, нито смята за възможно прилагането на собствената си диалектическа логика спрямо Бога. Дори самата “**Логика**” се разбира като “система на чистия разум”, като **Логос** или “царство на чистата мисъл... *истината, ...в себе си и за себе си*”. “*Това съдържание е изложение на Бога, какъвто е Той в Своята вечна същност преди създаването на природата и един краен дух*”/107, с. 43/. В същност, развивайки концепцията си за **съждения за понятия**, при които **субект и предикат са напълно взаимно заменими, а обемът и съдържанието на понятието съвпадат**, с това Хегел **напълно**

изключва трояките умозаклучения / В – О – Е/, /В – Е – О/, /Е – В – О/ от Бога като Абсолют и Духа като Сврѣхсубстанция-Сврѣхсубект. Тяхното единство като: **SS ⇔ S1P1 & S2P2 ⇒ S3P3 ⇒ SS/1,2,3/** показва само онтологично предпоставения Абсолют като субстанция и субект, онто-епистемологичното саморазвитие на мисълта и света през противоречия, снемане на противоречията в **нещо трето – общ субект на двете** /108, с.225/. С това през цялата система се достига чрез *епистемологичната* и *социокултурната* триади до възпроизвеждане на *онтологичната* триада. А фактически, епистемологията само възпроизвежда вечната онтологична истина, но в **обратен порядък** – започва се не с истината, а с доказателството.

Освен това Хегел категорично **отхвърля еволюцията** като развитие от низши към висши степени/ § 247-249/. Хегеловите интерпретации касаят домостроителството /икономи'ята/, *оставяйки Единното, Абсолютата или Ейн Соф извън епистемологията или диалектичката логика*. Така напр., ясно е казано в § 161 на “Енциклопедията” /21-23, 158/: “Постъпателното движение на понятието повече не е нито преход, нито видимост в другото, но е *развитие*,...свободно битие на цялостното понятие”. По-нататък се разбира, че: ”полаганото от това движение друго, фактически не друго” и “В учението на християнството това се изразява така, че Бог не само е сътворил света, противостоящ Му като нещо друго, но е родил от века Сина, в когото Той като Дух се намира в самия Себе си”. А след това започват разделите за *понятие, съждение, умозаклучение, снемането* на противоречието между *субект* и *обект* в *идеята*, на единството на живота и познанието в “**абсолютната идея**”. А тя е както онтологичната *истина* на света и човека, така и епистемологичния *край* и *доказателство* за абсолютността на Бога. От тук еднозначно следва, че Хегел нито е пантеист, нито смята за възможно прилагането на собствената си диалектичката логика спрямо Бога. С това през цялата система се достига чрез *епистемологичната* и *социокултурната* триади до възпроизвеждане на *онтологичната* триада като абсолютна истина /§ 178-180; § 181-193; § 575-577/.

Създателят на диалектичката логика - Хегел приема, че противоречия и антиномии се намират “във всички неща - от всякакъв род, във всички представи, понятия и идеи”, а не само в космологията “а ла Кант”. Ако сравним формално-логическия подход от Аристотел

през схоластиката и чак до съвременния томизъм и неотомизъм с цялостната диалектическа система на Хегел, ще установим следното: *Методът* в изходната си точка започва с “отдаване във властта на изследвания обект”, започвайки с *доказателството*, а не с Истината. Върху **снемането** на противоречието и **разрешаването** на антиномииите се базира *диалектическият момент на логическото*. А самото логическо не е ”пусто вместилище” или форма без съдържание, нито е случайна абстракция. Истината доказва себе си чрез самодвижение на понятието и то *опосредствано*. Това става по общо-конструиращия /аналитико-синтетичен/ метод на *възхождане от теоретичната абстракция към мисловно конкретното*. Диалектическото само изглежда като “игра на понятия”, но има ефективни резултати. *Диалектическата логика* на Хегел, а и след Уайтхед, е *неотделима от цялостната система*.

Илин и повечето автори не отчитат и това, че “**светът вечно се твори**” и **Бог е онтологически**, а не хронологично **пръв** /виж Хегел, § 246, 247/. В § 573 създателят на диалектическия метод и системата определя философския “пантеизъм и всеединство” като ”неистинен и мним факт” или ”екзотерично” мнение, а “езотеричното разглеждане на Бога, тъждеството, ...познанието и понятието, това вече е самата философия”.. Самата “Енциклопедия”(“Наука логика”, “Философия на природата” и ”Философия на духа”/158 /) е построена на принципа на **онтичната триада: Всеобщо/** логическата идея/ – **Особено** /природата/ – **Единично** /конкретното е духът, Виж: § 247/. *Коментаторът към руското и’ издание – Е. Ситковский* неправилно смята, че тук е приложена *гносеологична триада*, а именно: Логика - природа – дух. Такава интерпретация е възможна само, ако природата се обяви за *единичното*, а духът – за *особеното*, т.е. фигурата става: *В – Е – О*. Ситковский все пак признава, че: ”системата на философията може да изглежда така, както е дадено в “Енциклопедията”: логика /Всеобщо / - природа /Единично / - дух/ **Особено**/. Тук природата играе ролята на среден, свързващ термин”. По-нататък Ситковский твърди, че “системата може да се развива в порядъка: природа /Е/ - дух /О/ - логика /В/ - порядък, при който духът е среда, а природата и логическата идея са крайни членове”. Той смята, че “третия порядък на последователност на частите на философската система бил приет от Хегел в неговата “*Феноменология на духа*”, а именно: дух /О / - логическа идея /В / - природа /Е / (21, Т.1 – с. 7).

Последният вариант намираме за **неприемлив** за нашите цели и задачи за изследване. Първо, защото смятаме ранното произведение на Хегел за все още незряло, въпреки че там се разглежда и религията /от “естествената религия” до “религията на откровението” /; второ, защото, при все че, заключителният раздел е озаглавен “Абсолютно знание”, в него авторът не намира нищо абсолютно. А, накрая, трето : Всеки, който добре познава Хегеловата система, може да твърди, че в нея *по-висшето и по-развитото е ключ за разбиране на низшето и несъвършеното*, а не обратно. Схващането на Хегеловите диалектически възгледи като цяло, относно *категиорите и умозаклученията*, започва с двата тома на “Логиката” /107-108/. Том II – “Субективна логика” още в първи дял системно разглежда пътя на диалектичката мисъл в трите глави, посветени на понятие, съждение и умозаклучение. Тук е акцентирано върху *умозаклучението за налично битие, рефлексия и необходимост*. Колкото и да са полезни те при прехода от механизъм - химизъм до телеологизъм /108, дял II/, тяхното евристично значение е спрямо частнонаучното познание и играят ролята на *пребродни* към едно истинско *абсолютно* тройко умозаклучение. Тъй като не са работещи в сферата на религиозните истини, те само се доближават до идеята за *епистемологична* триада /В – Е – О/. Максималната реализация на това мисловно движение би била неправилно извеждане на *социокултурна* триада /Е – В – О/, като: О - В - Е. Без да се осъзнае, че “движението към целта... е насочено към това, да се снесе нейната *предпоставка*, т.е. непосредствеността на обекта, и да се постави *обекта* като определен от *понятието*”/108, с.235/, не може да се достигне до “идеята като единство на понятие и обективност”/108, с. 254/.

Безкрайното разработване на формално-троични схеми, “игра” със субекти, предикати, предпоставки и средни термини, както и нескончаемата замяна на всяко от триадичните умозаклучения с другото – няма евристична сила. Целта на тези нива е само да се **покаже необходимостта от абсолютно умозаклучение**, което: а/ Не е формална “троичност” като “съвсем повърхностна, външна страна на начина на познание” /108 – с. 364 / ; б/ Изисква “*система на целокупността*”; в/ “Абсолютната идея пуска на свобода самата себе си, абсолютно сигурна в себе си и закръглена в самата себе си” и “завършва в науката за духа”, казва Хегел /108 -с. 374 /.

“Енциклопедията”/21-23/ и ”Философията на религията” /24-25 /
никой не би решил такава задача.

Има, обаче, автори, които се опитват да формализират **диалектичката** логика, неразбирайки, че тя е *методология* и *епистемология*, а **не е** неокласическа или математическа логика. Обикновено те, вместо да разработят диалектическа система от самодвижещи се категории и правилата за това движение, се заемат да изписват формули, връщайки ни към силогистиката и логиката на предикатите. Нивото на разглеждане у тях е *прикрито сциентистко* или *формално математическо*. Напр. *И.Пунчев* /131, с. 5-9/ допуска, че Хегел бил извел *троякото умозаклучение* от “триединната структура /! ? -б. С.П/ на християнския Бог”. При: “относителна трансцендентност и иманентност спрямо природата и пълна иманентност спрямо човека”; има и *пълна иманентизация* на Абсолюта. А според нас има само **непълна иманентизация**, защото иначе би изчезнала необходимостта от *развитие*. Освен това понятието за християнския Бог като Абсолют е статично и триадата е формална. Със самото изказване на съждение за понятие, където субект=предикат: “**Бог е Абсолют**”, отпада всяка възможност за приложение на диалектическа логика по-нататък.

Сходни концепции за **Единното**, „за което няма определения” у Парменид и Платон, също се поддържат от интерпретацията на Ц. Бояджиев /14, с. 19/. Пунчев включва в “тройки, тройни умозаклучения” и тези за *налично битие, аналогия/ рефлексия/*: (Е - О - В; О - Е - В; Е - В - О) наред със **социокултурната** триада. Тя според нас се съчетава само с **онтологична и епистемологична** триада: (/ В – О – Е /; /В – Е – О/; /Е – В – О/). Останалите са със сциентистко съдържание или имат за задача да преодолеят “знание”, изхождащо от сетивната увереност на ежедневния опит.

Смятаме, че само равноценни триади могат да играят ролята на предпоставки, среден термин и третото като общ субект, който разрешава противоречието. Тъй като Пунчев му прави “материалистическа” интерпретация, нека припомним какво смята по въпроса самият Хегел: “Противоположността между идеалистическа и реалистическа философия е без значение. Една философия, която би приписвала истинско, последно, абсолютно битие на крайното налично битие **не би заслужавала името философия**”/ 107- с. 184 /.

Тръгвайки от неправилна предпоставка, изводът ни не може да претендира за истинност.

Започвайки с **принципите на платонизма и еврейската кабала**, която е била позната като *мистичен диалектически метод* и на **Хегел**, можем да оценим и неговия безсмъртен принос към философското познание, а оттам и **чистота на ортодоксалната доктрина**. В “Науката логика” /107, сс. 356-357/ *Хегел* пише, че ”Диалектиката е една от онези древни науки, които най-много са бивали непризнавани в метафизиката на модерните философи, а след това изобщо от популярната философия, както на древните, така и на новите. Диоген Лаерций казва за Платон,...че е бил съзателят на третата наука, която принадлежи към философията, на *диалектиката*”. И докато томистката структура на битието е пирамидално-йерархична и статична, то в *кабалистичната философия степените на битийстване и единството им се йерархизират чрез понятието за “дървото сефирот” /от “ספירת” =сфера / и постоянното единство на закони и взаимодействия между всички онтични равнища и субекти. Много често, смята Хегел, “диалектиката се е разглеждала като изкуство..., субективен талант”, без да се разбира, че тя “принадлежи към **обективността на понятието**”. ”Безкрайно важна крачка е”, че днес, ”диалектиката беше призната отново като необходима за разума” /108, с. 357/. За съжаление, много изследователи не схващат, че ”формата на метода е *троичност*”, и че тази троичност “е повърхностната, външната страна на начина познание”, както напр. ”*умозаклучението*, което също е тройствено”. ”Формализмът” е овладял “троичността” и “се придържаше към нейната празна схема” /108, с. 364-365/.*

Платоновият “Парменид” /също 14, с. 80/ е най-висш пример за директно приложение на диалектическа логика към **метафизичната проблематика**. Той разглежда “Единното” като: 1/ Свръхбитие, над съществуващото и същността, 2/ Единното като същност, и 3/ Единното като съществуващо. И така, ”*истинното има същото определение като триединството*” коментира *Хегел* /110 - с. 245/.

Заради *субординационизма* си (Отец Син или Логос Св. Дух, като “най-висшата истина Логосът” е онтично по ниско в йерархията, въпреки съвечността му с Отца, а Св. Дух е само образ на образа или разумната структура на света и човека) и *апокатастиса* (очистяване на всички души, вкл. и на дяволите, опрощаване и възвръщане в лоното

на Бога) Ориген е осъден като еретик от V Вселенски събор. Той пръв въвежда понятието “богочовек” като възможност за крайния субект за едно безкрайно саморазвитие и знание (73, 114, 49, 15, 70, 78, 49). През V век *Прокъл* разглежда в синтезирана и систематизирана доктрина йерархията на универсума: Единно или Бог Ум Световна Душа тела. Единното се разглежда трояко. Абсолютният Бог е “завършеност в себе си”, като свръхбитие, свръхсъщност и над съществуващото. Единното като действително съществуващо е “числа или богове” в “аеон”а. Единната същност е равномерно разпределена при участието на монадите в Единното. Единното като ставане се разглежда чрез еманацията и участието. Световната душа е среда за космоса, а частните души осигуряват холистично телата.

Псевдо Дионисий Ареопагит приема *катафатично* (положително, утвърждаващо) богопознание, което изхожда от *свръхестественото откровение*. Бог е *Един по същност и троичен по лица*, където разграничаваме отцовство, синовство и името на Светия Дух. При отдалечаване от откровението на Бога, или по пътя отдолу-нагоре можем да даваме само негативни определения (апофатика) или определения по аналогия на битието (*analogia entis*). И според нас, трансцендентната и безкрайна Божествена Свръх-същност Абсолютно Битие в Себе си и за Себе си необусловеното Съществуване са неизразими с логически средства, но чрез естественото откровение (разглеждането чрез творенията и психологическите архетипове) Бог е аналогично и негативно познаваем. Неадекватни са логико-понятийните, антропоморфните и социокултурни определения за Свръх-личността, “божествения мрак” / אֱלֹהִים – *на иврит*/ на Субстанцията Субект на Бога в Себе Си и за Себе Си. **Битието на Бога не е универсалия-същност, нито ограничен субект или всеобщ предикат.** Той е безтелесен, извън времето, непространствен, безкраен, неограничен, непопадащ под категориите качество, количество, същност, не се нуждае от външна причина за съществуване или възбуждане на съзнанието.

Като синкретичен религиозен философ **Филон-Александрийски** съществено допринася умело да се съчетаят юдаизъм с платонизъм, стоицизъм и питагорейство. Разглежда Логоса като божествено Благо и Идея и като елинския “Нус”. “Действащата мисъл на Бога”, *София* е “Първото сътворено, т.е. това, което произлиза от Единното” /Хегел, 107, т.І, с. 491/. *Метатрон*, *Сар* е свръх-ангелския лик на Бога, чрез който Всевишният общува със синовете божии –“*бене йелоим*” и с

Моше на планината Хорив в Синай. Този образ на Бога изпълнява функцията на *среден термин* и свързва I-то вечно създавано с II сътвореното, т.е. с духовно-материалния свят. Филон ясно разграничава **степените на онтологична пълнота в битието** като степени на съвършенство и ги свързва с десетостепенната система “*сефирот*” като едно единно цяло, отвъд което, казано на философски език – “в себе си и за себе си”, остава само Абсолютът, или *Ейн-Соф* /евр./, или *единното* на Платон. Той пръв въвежда идеята за Абсолюта като трансцендентен субект, който може да се познава само аналогично и чрез алегии се свежда до “онтология на безмълвието”.

Г. Хегел се дистанцира от пантеизма, еволюционизма и от трансценденталния идеализъм, като основателно критикува наивния “реализъм” на материализма (/§§ 161, 248, 249, 381, 389;/ /107,108, 24, 25). Ясно се демонстрира, че диалектичката игра по схемата: противоречие, полагане, отрицателност, снемане, **синтез** на *гносеологически третото*, което е **онтологически първото** и не е положено, а е предположено; е само *средството* за мисленето на субективния дух да разкрие абсолютната идея. Тази идея, а не Бог, който е споделил със света *онтични универсалии*, е закодираната и иманентна Божествена Логика. Нейното наличие като същност, която се проявява в съществуващото, не отхвърля идеята за един **действителен трансцендентен на опита универсум и абсолютна субстанция - субект** или Бог. Така че: в “най-възвишените религии” *Абсолютът* е трансцендентен като единно-свърхбитие над същността и съществуващото, но е и иманентно-необходима предпоставена модалност на онтологически “по-слабите” модалности - духа и материята. Започвайки с доказателството, а не с истината, според Хегел мисленето на духа в себе си и за себе си се издига над “сетивните нагледни, цели, чувства и представи”. Естествено е, че “при едно **онтологично начало** ... Бог би имал най-голямо право процесът да започне с Него” (§§ 83, 50, 161, 169, 170). Фактически хегеловата “Логика”, “Енциклопедия” и “Философия на религията” следват логиката на “Евангелие от Йоан” - “В началото беше Словото (*Логосът!*)... И Логосът беше Бог... и без Него не е станало нищо от това, което е станало”. По-нататък трябва да се съгласим, че отговорът на въпросите за Бога, човека и световните религии не може да бъде *съществен и необходим*, ако се използват:

а) съждения за налично битие и умозаклучения за качества (единично-особено-всеобщо)или *наивният реализъм*. б) съждения за

рефлексия и умозаклучения по аналогия (В–Е–О), т.е. винаги непълната индукция (Е–О–В), (О–Е–В) или (В–Е–О). в Дори съжденията и умозаклученията за необходимост(О–В–Е) водят до субстрати- субстанции, които са по-подходящи за частни науки, а не за философията.

В същност, развивайки **концепцията си за съждения за понятия**, при които **субект и предикат са напълно взаимозаменими, а обемът и съдържанието на понятието съвпадат**/ *напр. Бог е Абсолют, духът е субстанция-субект*/, с това Хегел напълно **изключва трояките умозаклучения / В – О – Е/, /В – Е – О/, /Е – В – О/** от Бога като Абсолют и Духа като Сврѣхсубстанция-Сврѣхсубект. Тяхното единство като **SS ⇔ S1P1 & S2P2 ⇒ S3P3 ⇒ SS/1,2,3/** показва само онтологично предпоставеното абсолютно като субстанция и субект, онто+епистемологично саморазвите на мисълта в света през противоречия, снемане на противоречията в **нещо трето – общ субект на двете** /108, с. 225/. С това цялата система достига през *епистемологичната* и *социокултурната* триади до възпроизвеждане на *онтологичната* триада /§ 178-180; § 181-193; § 575-577/.

Сериозни български автори като Ц. Бояджиев /14, с. 149 / специално подчертават, че: “Пристъпвайки към Платоновата диалектическа онтология, ние трябва решително да се освободим от школския закон за обратното съотношение на обема и съдържанието на понятието /в частност...Единното не е понятие/. Първият принцип на платонизма не е най-абстрактното и най-безсъдържателното определение на действителността, а тъкмо най-богата, максимално конкретна тоталност на битието, конкретно всеобщото, чиито абстрактни моменти са ноетическата и сетивната сфера”.

Триадата, съставена от триади-категории, изглежда така:

битие- ה'וה/א; **същност- ה. צו** Хегел; **понятия и принципи- פת.ס;** Само че и в двата случая тази триадология не се смесва с абсолютния Бог, нито с проблема за разбирането на Тринитарността. Сходни са и позициите в **креационисткия диригизъм** на Уайтхед /17/ който също утвърждава концепцията ни за *нестандартна логика-епистемология* с предустановено *единство в различието, устойчивост* на субстанциално ниво, въпреки противоречията и *самодвижението*, разбирани и като *процесуалност* при *трансцендентно гарантиран иманентен* прогрес. И еп. Каллистос /193, с.58/ развива диалектическа концепция за отношението Бог-свят, но без да включва Абсолютното битие на Бога в каквито и да е схеми - “Предназначението на креационистката

доктрина не е да опише хронологично началната точка на света, а да се потвърди, че във всеки момент светът дължи съществуването си на Бога... Бог е във всички неща, но също така отвъд и над нещата... Бог Е постоянна причина, Вседържител на всички неща... Той е по-голям от голямото и по-малък от малкото”. И други автори /Л.Петров, 239, с. 196/ обръщат внимание на това, че “нетварната Божия обрънатост навън...е икономияен порядък на Троицата”. Според нас най-близо до този идеал в сферата на религията се намира **православният исихазъм**:

1. **Същност** (оусия) се използва за определение на необусловеното и вечно Сврѣхбитие на Бога, което детерминира всичко, т.е. *това*, което **има** Битие, *това, което Е /то он/ - ейн соф* или *Абсолют*.

2. **Ипостасът** е Лицето на Св. Троица, Коего действа като *субект*. Т. е. една и съща Сврѣхсъщност и необусловено Съществуване битийства по три начина. Определението за “едност” и “троичност”, диалектически означават: за Бога в себе си и за себе си и релацията Бог и свят. Акцентът е не върху Енергията, която западната мисъл класифицира на *потенция и акт*, а е върху Лицето, Коего “*битийства*”.

3. Исихазмът приема “*таворската светлина*” и “*гласа на Отца*” за *нетварна /нетленна/ енергия*. Само сътворените, тварни енергии и материята преминават от *дюнамис* през *енергейя* и стават *ентелехии* (съответно: *потенция - акт - осъщественост*). Тук “формалната троичност”, каквато не липсва в западната схоластика, преминава в диалектическа. Активната форма, или по-често у християнския неоплатонизъм *ейдосът*, реализира *потенцията* в акт и става *осъщественост* (живо тяло, в което душата, бидейки форма или *ейдос* за тялото, в себе си и за себе си остава онтичен дух или субект). Православните теоретици на исихазма приложили неформална *троичност на категориите*, с което преодолели някои от формално-логическите недостатъци на западната метафизика /С.Пенов, 73, гл.2/. Но “едва след боговъплъщението човешката природа отново притежава “антена” за енергийните проявления на триипостасния Бог, т.е. *благодатта*”, пише Л.Петров /239, с.200/. Човекът е “съсъд Божий”, който е сътворен по Божия Образ, предузнат от Бога, изкупен от II Ипостас и одухотворен от III-та - “Духа на Бога, Който е Свят”.

В: гл.VIII, Заключение, са представени обосновани изводи за:
§ 1. *Диалектичката логика и кабалистичната трактовка на религията*; и: § 2. *Абсолютното трояко умозаклучение и приложението на нестандартната логика във философията на религията като обяснителен принцип*. Хегел много сполучливо показва **връзката между постоянните противоречия** (субект и обект, душа и тяло, добро и зло, прогрес и регрес, личност - общество, Бог и свят, безлична субстанция и субстанция-субект) и **триединството на един** чрез нестандартната диалектическа логика: **онтология – епистемология – социокултурна дейност**. При сблъскване с **противоположни** понятия и **противоречиви** съждения в познанието, практиката и религията най-важното решение на проблема е в посока: **дали едното от тях не е истина на другото, или дали нещо трето не е истина и на двете**. Пак във връзка с противоречията Хегел разработи и проблема за **абсолютното трояко умозаклучение**, като единство от онтологична /В - О - Е /, епистемологична /В – Е – О/ и социокултурна триади /Е – В – О / .Това позволи на мисълта да се приобщи към най-значимите *метафизични* висоти, бидейки тук и сега.

За да се разреши противоречието в полза на по-основателната или прогресивната страна и да стане то източник за прогресивно саморазвитие чрез постигане на синтеза, който е онтично първото, следва да запазим и развием религията, философията ,науката и системата от ценности: Напр., разсъдъчното мислене може да допуска грешки, но може манипулативно и софистично да твърди според великолепия пример Хегел: (“Всички хора по природа са християни ; или: ”Всички хора са юдеи” или: “мюсюлмани ”, но : ” Евреите не са християни”, “Мюсюлманите не са юдеи”, а ”Будистите не са нито юдеи, нито християни, нито мюсюлмани”) . Всяко формално мислене, което не отчита, че “царството божие е във вас”, може да «заклучи», че ”**християни или юдеи, или мюсюлмани, или будисти не са хора**”, защото били различни в едно или няколко отношения. *Същността на проблема* не е главно в логическата грешка. Според нашия възглед в унисон с Юнг: *Социална група, която се състои от “деформирани индивиди”, не може задълго да остане здрава и просперираща и само общество, запазило вътрешно единство, колективни ценности и свобода на индивида е жизнено*.

За ежедневно мислене заниманието с религия се свежда в най-добрия случай до външно участие в ритуалите, култа, битовата

традиция и повърхностно запознаване с общоприети части от Св. Писания. На това ниво става запознаване само с материалната част от Писанията, но тя касае физическото, а не психичното съблюдаване на заповеди и култови норми. Кабалистите справедливо казват, че “който използва Тората не според собственото и’ предназначение, си нанася неусетно непоправима беда - духовна смърт”. Именно загубата на духовността е най-голямата вреда за човешката личност, която прахосва енергията си за незначителни цели и използва неадекватни средства, губи понятието си за “божествено управление” и “целенасоченост” на света. От гледна точка на диалектичката логика отдалечаването от духовността като причина за всички незгоди, страдания и хаос е **тезата на наивния реализъм и егоизма**. Можем да интерпретираме **кабалистичната диалектика** така: на първото ниво има “двойно скриване “ на действията и целепологането от Твореца : (/ A V –A / → / A V B / ; /A=A/) , т.е. субектът не вижда нищо духовно в света, за него той е природен свят-даденост, налично битие, и не знае съществуването и действията на Всевишния. Използват се понятия и съждения за *налично битие, качества*, а формалното мислене използва *индуктивни умозаклучения с описание, класификация и обобщение*.

На второто ниво скриването е единично – субектът знае за съществуването на Твореца , но не е наясно нито с истинския смисъл, или целта на Провидението, нито със своята собствена духовна природа, която остава неразвита. Поради основната си ментална нагласа за избор на мислене и поведение личността има свободна воля. Това се оценява като избор между “награда и наказание”, но и като възможност за по-задълбочено познание, което води към повисоки нива на духовност. Във второто ниво на развитост диалектичката логика вижда теза и антитеза, която сама по себе си е теза (при логическа конюнкция със самата теза / A & B/ , и /A V –A/) . Тук се използват релационни съждения, прости или по-сложни сравнения, които не показват природата на нещата, а само дават корелационен анализ. Умозаклученията се правят по аналогия, а противоречията остават неснимаеми, но акцентират върху различието, а не върху единството.

На третото ниво на саморазвитие на субекта познанието и менталността надхвърлят равнищата на ”престъпление и наказание” и на простата молитва за телесно здраве, материални придобивки или

социален успех. На това ниво свободната воля, имайки пред вид познавателния резултат, ментално се самоограничава. Субектът започва да търси действията на Твореца и целите на Провидението във всичко съществуващо и да схваща в пълнота своята духовна природа, която намалява егоизма и субективизма. Диалектичното описание на третия етап от движението е: (/ -A/ & / -/B /) , което изразява одухотворяване на материята и иманентизация на духа. На този етап преобладават съждения за необходимост, които водят до субстанциализация в умозаключението (Декартов дуализъм, оказионализъм, масонството). И в това Кант и Уайтхед са преодолели Аристотел и Декарт .

Едва при **четвъртата стъпка става истинският** качествен, съдържателен скок за личността на крайния, познаващ ,действащ и саморазвиващ се субект. *Субектът се превръща в част от Универсума*, който абсолютно постига своя Създател и става неподвластен на съдбата, защото вече е **онтологизирал Абсолютното трояко умозаключение**. В съжденията противоречивите понятия се *изравняват по обем и съдържание чрез трета категория* и накрая се *превръщат в синоними и взаимнозаменяеми субект-предикати, без противоположности, с единство в основанието и вечна динамична активност*: свобода и необходимост /Истина; живот и смърт/ истински биващо; материя и дух/Абсолют; човек и свят /Бог ; душа и тяло/дух; църква и държава/общество; светска и религиозна личност/ одухотворен субект на реално биващи предикати.

Тук не само *тезите и антитезите* преминават в **синтез**, но се *немат от третото, което е истина* и на двете. **Постигнатата истина се оказва онтологично първа и главен детерминиращ принцип на световите и съществата в тях**. Това може да се опише чрез нестандартната Хегелова /и на Уайтхед / логика като: *вечно онтично ставане и съдържателна логика или епистемология* :

$P1...Pn (Sa \& Sb ;Sm \& Sn) ; S1P1A \& S2P2/-A/ \rightarrow SS (SP1A \& SP2B)$

SS / онтология /

SS /онтогносеология/

Онтологично субстанцията-субект е носител на безброй много различни , но не абсолютно противоположни предикати , които сами са субекти за други противоречиви, но имащи единство в основанието предикати. Тази онтична истина не зависи от времето и

пространството, нито е обвързана с останалите първични и вторични качества на нашето познание.

$SS \Rightarrow [A \rightarrow /-A/ \rightarrow /-/-A/] \Leftrightarrow SS$ /епистемологична триада /

Епистемологично крайният и абсолютният дух, създавайки “третия свят”, извървяват чрез триадата обратния път. И тук субстанцията – субект е скрито предпоставена, но “истината трябва да се докаже”. Чрез диалектически триади /битие – същност – понятие; качество – количество – мяра ; същност – явление – действителност ; необходимост – случайност – свобода; субект – обект – идея (/ собствено гносеологичен етап ; /виж наст. труд гл. IV, § 4 /), крайт и началото съвпадат в логицизираната онто-епистемология.

Чрез формулирането на Абсолютната Идея като системно и диалектическо доказателство за Бога, на единството на света съответства една холистична философска система, чиято огромна евристична сила разглежда всички останали теории и практики само като частен случай, който подлежи на диалектическо отрицание, снемане, синтез или включване като елемент в неформалното множество на всички множества, което пък се оказва вечният живот на Абсолюта не в себе си си и за себе си, а като Творец , който споделя онтична логика и енергия с творението.

Така в познанието ни крайт и началото само съдържателно съвпадат. В тази диалектическа “игра”, както казва и Хегел, ”полаганото друго, фактически не е друго”. То е своето друго. Субстанцията-субект /SS/ е абсолютното като онто+логически предпоставено, което притежава собствени атрибутивни предикати. Те вечно се разгръщат като абсолютен - природа – дух. Смяната на местата на субект и предикат и тяхната пълна взаимозаменяемост осигурява саморазвитието и разрешаването на противоречията. Това е възможно и по необходимост става действително едва в абсолютното трояко умозаключение. Самите познавателните, волеви и дейностни усилия са довели до едно онтично усъвършенстване на крайния субект и неговата социокултурна среда. Но за достигането на Истината и ново място в йерархията на битието в Универсума субективният дух на човека трябва да вложи много усилия и творчество, а като психофизична конституция - да “положи много труд” .

Изводи-оценки за значението и състоянието на световните религии:

Юдаизмът възниква и продължава да съществува в неговия ортодоксален вариант по принципите на *абсолютното трояко*

умозаклучение : (/ **Вс.** - **Ос.** - **Ед.** /; / **В** – **Е** - **О** /; / **Е** – **В** – **О** /). Абсолютният Бог чрез директна детерминация /всеобщност на идеята/ създава особена и субстанциална религия, която се разпространява първо-начално само между еврейския народ, но не е затворена за отделни представители на др. етноси. Същевременно, *всеки юдеин по своеобразен и индивидуален начин преживява всеобщата и абсолютна онтична истина* като единичност и краен субект, принадлежейки на особената субстанциалност на юдаизма и обладавайки Абсолютната Идея за Сврѣхсубстанцията-Сврѣхсубект (на “Този, Който Е ”/יהוה/) *всрѣд морето от различни култове. Същевременно юдаизмът като субект е предположен като онтична религиозна истина, която поражда своето диалектическо отрицание в лицето на християнството и исляма. Те обаче се свеждат само до качеството на негови предикати, но сами стават субекти на нови предикати.*

Християнството *въплѣщава принципите си в епистемологична триада /В – Е – О/, върху която акцентира. От тук е възможен и мистицизмът, доколкото всеобщността е пречупена през крайното и ограниченото, но потенциално безкрайното като среден термин. Това, обаче, дава възможност за множество деноминации и секти. А и самата идея за Богочовека или въплѣтяването се изразява в предполагагане на **полагането** на *всеобщото като особено* и предетерминиране през единичното: **Е – В – О** или на полагане на особеното като всеобщо / **О – В – Е** / и негова субстанциализация в Декартовия смисъл. Но християнството, за разлика от исляма, е схванало принципа, а негови теоретици и по същество разработват идеята за *юдео-християнството не само като основание, но и като онтична истина*. Освен това класиката в християнската теология съчетава дълбоко **диалектическите идеи** за: а/ Пресветата Троица/ Един Бог в три Лица - божествени Ипостаси – Отец, Син, Св. Дух/. Обаче, триадата не е в развитие, защото “Бог Е и не става”. б/ Активността на конкретния трихотомичен / дух-душа и тяло/ субект в богопознанието и дейността, е насочена към изграждане на пълноценна, одухотворена личност и към външния свят, в/ Концепцията за Богочовека като също дълбоко диалектическа: (Самият Христос /*Месията* /е и *божествен, и човешки*. Следователно, *Христос е Богочовек. Човекът също носи божествено в себе си*. Необходимо е да се осъзнае и е възможно да *се стане* богочовек). Тук*

се реализират: (Е - В – О) - християнската култура и (В - Е – О) - активното богопознание.

Ислямът - от своя страна е изцяло **двойно отрицание** /както на юдаизма, така и на християнството/, което не познава развитието по гносеологичната триада / В – Е - О/. Той не оценява връщането към основанието си – юдаизма като негова онтична истина, нито използва социокултурните възможности на юдео-християнската цивилизация. Ислямът като религия и култура е застинал на нивото на **субстанциализация** чрез съждения и умозаклучения за необходимост /О – В - Е/. В същото време всеки религиозен фундаментализъм и екстремизъм не е в състояние да напусне контрарността, тъждеството и изключеното трето и принизява субекта до: само *предикат* на абсолютното/ а има и психологични причини за постановката /.

Войнстващият **атеизъм** е едновременно и **екзистенциален проблем** /поради психологическите архетипове и общата неудовлетвореност/ и **степен на осъзнатост** на личността, като изразява интересите на определена социална среда чрез биопсихични предпоставки. От гл. точка на *диалектичката логика* това е “двойно скриване “на действията и целепологането от Твореца: (/A&B/ →/AV-A/) и радикална гносеологична ригидност с прилагане на “бръснача на Окам” на всяка цена и при всички случаи, които напускат равнището на външния опит и интересите на субекта, т.е *битието е в себе си*. Използват се само съждения за налично битие, индукция и доказателства по аналогия в една и съща плоскост и онтично ниво.

Американският прагматизъм се развива по принципа на непълната индукция: (О – Е1, Е2,..., Ех..., Е до безкрайност – Вс.). Към безкрайния път без окончателни резултати се прибавят релативизмът и егоизмът на крайните субекти или ценността на групата, чиито членове са гносеологично ограничени и далеч от онтичната истина консуматори (/Е - О - В /; /О – Е - В/), но при субективно-егоистична, а не епистемологична доминанта в познанието и системата от ценности. В прагматизма даже понятията за всеобщност или субстанциалност се подчиняват на субективно-груповия интерес като ценност при създаването на културата. Тя е въплътен човешки, а не универсален дух. От тук следва, че критиците на този тип глобализация са прави поне що се отнася до идеята им за **неправомерно издигане на единичното или особеното до ранга на всеобщо**. По този начин може да се види, че: и глобалистката идеология е

религиозен сурогат на Вавилонската Кула според псевдонаучните критерии на съждения и умозаклучения за налично битие /Е – О – В/. Теоретичният им максимум са съждения и умозаклучения за необходимост. Опитите за разпространяване и налагане на ценности и интереси са показателни в това отношение. При тях в практическата реализация на социокултурна триада *не всеобщото като субстанция и субект* се явява среден термин. То не е и изходен пункт или голяма *предпоставка* на умозаклучението. Тази триада се свежда в най-добрия случай до субективен момент на ценностно-гносеологичната триада: Вс.-Ед.-Ос., където единичното е среден термин.

Будизмът е *неудовлетвореност на екзистенцията* ”за себе си”. Той разрешава противоречията чрез **отказ от различieto** между ”в себе си” и ”за себе си” в полза на **тъждеството**. Снемането на битието ”в себе си” не води до единството на битие ”в себе си и за себе си” и снемане на противоречията, а до надмогване на самата екзистенция, и, като резултат – до: *тоталност на всеединството на крайно и безкрайно в полза на безсубектното абсолютно*. Въпреки това характеристиката на католически теолози е пресилена, че ”Будизмът е...*атеистична система*”. Не се освобождаваме от злото чрез доброто, което идва от Бога, а...чрез ”скъсване със света, който е лош”. Много по-удачна е формулировката на Хегел, че Абсолютното разрешава на единичните, крайни неща да ”се наслаждават на собственото си битие”, но точно това ги гони обратно в абсолютното единство. Това схващане може да се изрази чрез гносеологичната триада и втората фигура на абсолютното трояко умозаклучение / В - Е - О / . Означава: предпоставено единство на света – единичната човешка личност и конкретното участие на личността в особено състояние на реалността, имаща за модуси битието и небитието. При псевдодialeктиката на **протестантския антимодернизъм** /К.Барт/ или харизматични секти /Муун/ *методологията* се свежда до ненаучно-безсистемно противопоставяне на субективно значимото като антитеза спрямо *традиционната парадигма*. Т. нар. ”*секти*” или ”*нови религиозни движения*” подобно на *ислямския фундаментализъм* са застинали на контрарността, изключеното трето и тоталитарно принизяват субекта, отъждествявайки го с предикат на абсолютното, който се стреми само към единение с Бога. *И докато психологичният комплекс на част от висшия църковен клир в държавните религии е компенсация на чувството за малоценност* или

желание за власт на всяка цена, водейки до догматизма на “формалната троичност”, тук случаят е обратен. Сектантът живее в един магичен свят на страх от самота. Нерядко тя е предизвикана от неспособност за социална адаптация или крайна форма на отчуждение от социума, което се компенсира с чувството за харизматичност. Съвременният сектант няма нищо общо с класическата протестантска етика, която освобождава човека и големи социални групи от сковаващата власт на т. нар. ”апостолски църкви”. Именно тази етика стимулираше инициативността на много хора и съобщества и доведе до икономическия бум и развитието на науката и технологиите на Запада. *Най-новите религиозни движения* по правило са нихилистични, неодогматични и представляват връщане на социалната и индивидуална психика към отминали исторически периоди от историята на човечеството – патриархално-матриархални отношения, инфантилизация, магически “реализъм” и тотално унищожаване на социалната персона и автономността на субекта, конституиран като психофизична монада.

Според нас е възможен един онто-епистемичен и социокултурен синтез: *Личната свобода, съчетана с религиозна разкрепостеност и филиация на религиозната култура в светското общество*, заедно предполагат творчество и активност. **Синтезът на личност и общество, религиозно и светско, църква и държава** не се състои в противоположности, а *единичното и особеното са потопени във всеобщото като техен общ субект*, който сменя предикатите си, а *групите от реални предикати са елементи на автономни подмножества в едно* цялостно и диалектическо множество. Това е от значение за саморазвитието и психичната интеграция на личността като “Аз”-“себесност”/Self/ и като пълноценна социокултурна личност.

Абсолютното тройко умозаклучение е добър познавателен и обяснителен принцип и за останалите световни религии /позначимите вероизповедания /, особено при обяснения на функциите на религията, на отношенията религия - личност - общество, църква и държава, а също така за разбиране на човешката психика и поведение. Социални, личностно-екзистенциални проблеми и злоупотреба с религия възникват обикновено там, където религията или тотално се отрича, или където се приема догматично и безкритично. **Диалектиката и абсолютното тройко умозаклучение** имат несравнима с друг метод **евристична сила**. Всичко това доказва и концепцията на нес-

тандартната, съдържателна диалектическа логика за възможността от предустановено **единство** в различието и **устойчивостта** на субстанциално ниво, въпреки противоречията, промените и **самодвижението**, които са **необходими** условия за **процесуалност**, в която и да е действителност и за всеки **субект** на съзнание и активност.

СПИСЪК /самооценка / НА ПРИНОСНИТЕ МОМЕНТИ

на дисертационния труд на доц., д-р Ст. Пенюв: *Логико-Епистемологичен анализ на юдаизма и християнството- Диалектически принципи на религията.*

/За получаване на научната степен **доктор на философските науки** /

1/ По нов и оригинален начин е разгледана *особената детерминация на юдаизма и християнството*, каквато няма при другите световни религии. При тях генезисът не е свързан само с обичайната филиация на идеи, а те тръгват с детерминационен скок, който нарушава континуалността на традицията. Обоснован е **методологическият модел на изследване на юдео-християнството**. Тези религии се инициират от извънредните факти и се придвижват към теологията като теория. Религиозната философия започва с доказателството, а не с истината и епистемологията повтаря онтологията в обратен порядък. Концепцията се извежда чрез изследване и *нова интерпретация на метода и системите на Г. Хегел и А. Н. Уайтхед*.

2/ Постигнат е диференциален подход към употребата на **философските категории** спрямо религията и езотеризма. Направен е собствен философски анализ на езотеричните школи и движения с диалектикологическа оценка на езотеризма. Приложено е самостоятелно *епистемологично* изследване, систематизация и **диалектически принципи на извеждане на философските категории**. Въведено е и определение на *понятието секта*, което разграничава държавно-равните от каноничните дефиниции.

3/ По собствен начин са систематизирани **функциите на религията**. Те са разгледани според тяхното значение: религията е лична екзистенциална потребност, всеобщ /човешки / и особен /социален/ *архетип*. Тя има *социално-регулиращи* и държаво-образуващи функции. За личността са значими и *психоинтегративните* функции. Онтичното саморазвитие на човека корелира със

социокултурна еволюция на съобществата и цивилизациите, за които религията е значима детерминанта.

4/ Изследването на юдео-християнския мироглед е невъзможно без *еврейската религиозна философия*, която за пръв път у нас е представена с няколко солидни автори. Акцентирано е върху собствено религиозната философия от *Филон*, през неоплатоническите и аристотелиански школи, Соломон *Габирол* и Моше *Маймонид*, до *кабалистиката* – от Акиба б. Йосеф, Шимон б.Йокай и Моше де Леон до М.Лайтмън и Дж.Добин. Важно място е отделено на прехода и *филиацията* на идеи при *взаимодействието юдаизъм-елинизъм-християнство*. Развит е собствен възглед за: юдео-християнските и елино-римските *корени на Европа*, трансформираните езически влияния в ЕС.

5/ Един от съществените и собствено философски приноси е: *Нова собствена интерпретация на Хегеловата нестандартната логика* и концепцията за *абсолютното трояко умозаклучение* като **епистемологична** база за изследванията по философия на религията, *евристичен и обяснителен принцип* на световните религии и водещите геополитически тенденции. До сега тематиката е недостатъчно разработена. Изведените формулировки са нови и развитие спрямо идеите на М.Грийн, МакТаггарт, Ф.Брадли, Б.Кроче, И.Илин, А.Уайтхед и български автори като С.Петров, И.Пунчев и Ив.С.Стефанов.

6/ Развита е: а/*Оригинална концепция за отношението църква-държава* чрез теория за *неформалните /не математически / множества – светско /секуларно/ и религиозно*. Използван е *анализ и синтез на предикати в нов субект*. б/ Единството от *трояко умозаклучение и диалектиката на множества* има **евристична сила и приложен характер**, като може да се използва: при изследванията на взаимоотношенията религия и общество, църква и държава; в законодателната дейност и правораздаването; за разбиране на същността и функциите на религията *като основна методология*. Изцяло с този метод е направен анализ и оценка на основните световни **религии** и духовни **движения**.

7/ Систематизирана е по периоди историята на отношенията църква-държава в България и е направен оригинален анализ на обективните и субективни противоречия, показващи детерминантите на църковния живот.

Списък на публикациите по темата на дисертацията: ל א י ת ל א ש / ס

Всички публикации без една са самостоятелни на Ст.Пенов:

1/ Логика и епистемология в критичния реализъм и Уайтхед; с.8-29. В: сб. Парадокси и реалност; FABER .2005, ISBN; 954-775-425-4.

2/ /монография – 190 стр.: Ст.Пенов. “Мистерии на юдаизма и християнството“, С.2005, ”Орион прес“, ISBN:954-9771-08-3.

3/ студия: Отношението Бог - свят., в.Т.І на сб. ”Теория и история“, С.2005, 24 стандартни страници, сс.53-70, ISBN&954-9748-85-5.

4/ статия ”Митология и теософия”, в сб. Култура, философия, образование. С.2004/излязла през 2005 г./, сс.173-179, ISBN: 954-832-958-1.

5/ Колективна монография: Дим.Киров, Ст.Пенов, Е.Данков. Философия и религия” ВТУ.2006. ISBN:978-954-524-516-9*954-524-516-6.

6. студия: Ст.Пенов Европейски религиозно-философски парадигми. В: сб. “Европейски ценности във философски перспективи“. съст. - А.Апостолов. С.2006 , ISBN:978-954-8329-77-8/4.с.105-118.

7/ студия: Ортодоксалността като фундамент на юдео-християнската цивилизация. Международен сб. ”Религиите в Европа и бъдещето на православието”, С.Орион прес, 2006.с.5-22. ISBN*978-954-9771-13-8.

8/ студия: Човешкият дух и богопознанието. В: ”Познание и общество, С.2006./978-954-9748-99-4/954-9748-99-5.//сс.68-88./

14/ статия: Философия на религията- минало, настояще-бъдеще. сп.Образование.кн.3/2006.сс.41-53.

9/студия - Ортодоксалност и псевдодиаlecticески интерпретации на тринитарния проблем. **с.7**, В: сб. ”Световните религии и значението на ортодоксалността”. С.2008. ISBN 978-954-353-081-6.

10/ студия –Диалектика на категориалния анализ в религиозната философия, теологията и езотеризма. В:сб: “Философски изследвания – т. 6, философия и съвременност”. С .2008, ИФИ-БАН, с.201-225.

11/ студия в чужбина – в: Альманах религиозноведения.. Россия, Елецкий государственный университет, 2008. ISBN: 978-5-94809-386-4.”Гегель, Тринитарная проблема, исихазм и некоторые псевдо диалектические интерпретации”. сс.66-80.

12/ студия: Филиация на идеи в Европейската религиозна философия. Сб.Философия и евроинтеграция. С.2008., съст.А.Апостолов.

13/студия. Диалектичката логика като епистемология. С.2008г. В: “Проблеми на логиката“ кн .8, сс79-104; ISBN:978954353088-5.

- 14/ студия** – Абсолютното трояко умозаключение на нестандартната логика и философията на религията./ сб. Философски изследвания. Т. V. С. 2007. изд. от ИФИ-БАН./23 стр./978 954353054-0.
- 15/ студия** – Религия и наука как екзистенциална потребност на човешкия дух. В. сб. "Наука и религия- новите шагове навстречу", С.Пб. 2007., сост. А.Швечиков. Публикувано в изменен вид и в журнале: с.105-111, "Философски изследвания", ISBN: 978-954-8425-03-2.
- 16/ студия** – БИТИЕ, РЕЛИГИЯ И ЦЕННОСТИ . /В сб. на СУБ : Философия и евроинтеграция , Битие и ценности ; С.2007., 21 стр.
- 17/ студия**- Традиции и динамизъм на ортодоксалността в религиозната култура. Бъдеще на Православието в ЕС. На с.7- 30. В сб: "Религиозни и геостратегически парадигми и бъдещето на православието в ЕС". София 2009. ISBN 978-954-353-101-1.
- 18/ студия** – Юдейската философия и култура срещу ксенофобията и антисемитизма ; В. сб: "Философски изследвания – Т. 7. "Духовност и философия". С. 2009, ИФИ-БАН, с.173-191.
- 19/ студия**: Епистемологична интерпретация на Логоса. Сс.170-190. В сб. "Перспективи и наследство на философията в България". т.1, ВТ, ИК "ИВИС" 2008. Излязла от печат 2009. ISBN 978-954-8387-23-1.
- 20/ студия**. Диалектика на десекуларизацията. В. сб. : Философия и евроинтеграция. Култура и духовност. С. 2009..
- 21/ студия**: Значение на религията за консолидацията на държавата и интеграцията на личността. В: ВТУ "Св. св. Кирил и Методий" 2009. сс. 87-102. Проблеми на националната и международната сигурност на РБ
- 22/ студия**: Юдаизмът като образец на монотеизъм. В: Библия, култура, диалог. Т.2. София 2010 , сс.118-138. ISSN: 978-954-92528-2-8.
- 23/ студия**: Диалектичска логика и религия. Във: Философия и евроинтеграция. С.2011. ISBN: 978-954-397-021-6. СС.43-52.
- 24/ студия**. Израел- пионер на монотеизма и юдео-християнската цивилизация. сс. 247-258. Във: Философия-геополитика-бъдеще. 2011: 978-954-400-632-7.
- 25/ студия**: Ортодоксалност и промени в световните религии. В: сб. Динамика на световните религии и ортодоксалността. С.2011, ISSN:1313-9703; сс.8-20.
- 26/ студия**: Юдаизмът и абрахамистичните религии като детерминанта на цивилизацията. В: Хуманизъм-наука-религия. В полза на обществото. С.2011. Съвет на религиозните общности в България. сс.41-56;